

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 14 (506), serie nouă. Miercuri, 11 aprilie, 2001. Preț: 6.000 lei

Candidați la Președinția Uniunii Scriitorilor

eugen uricaru

Au fost „șapte magnifici“ dintre care doar Grete Tartler s-a hotărât pentru cariera diplomatică propriu-zisă. De la Atena am plecat în urma unei neînțelegeri de principiu cu Ambasadorul Stoicescu, faptul este clasat. Ministerul a considerat că am dreptate și drept urmare am fost trimis la Roma de unde am revenit la sfârșitul termenului normal de detașare. Vă asigur că am fost întrebat dacă doresc să lucrez în Minister și am răspuns politicos și zâmbind că nu. Oricum, spre liniștea ta, pot să-ți spun că, în ceea ce privește colaboratorii de acolo, întotdeauna le-am recunoscut profesionalismul net superior stării mele de „corp străin“ în MAE.

nicolae breban

Observ că se pun deja în mișcare zvonuri calomnioase înainte de a-mi anunța candidatura! Nu, e vorba de cu totul altceva: de dorința mea de a repara o gafă gravă pe care a făcut-o, în 1990, conducerea Uniunii Scriitorilor (ca și cinematografia, printre altele!...) de a se rupe de la bugetul național! Unii imbecili cred că dacă ești „prins“ într-o poziție la bugetul național - cum e Academia Ro-

mână sau Fundația culturală! - îți pierzi independența! Or, dacă scriitorul român nu va obliga statul și parlamentul să-i asigure, an de an, o anumită bază financiară, el nu numai că nu va fi „independent“ dar... nu va fi deloc!

gabriel chifu

„Romanul (n.n. al lui Gabriel Chifu) își justifică titlul: o meditație asupra puterii, din punctul de vedere al căutării unui reflex absolut de salvare - mistic - și prin aceasta, un personaj de serie se dezvoltă tragic, izbutind să ni se apropie, marca însăși a reușitei românești.“

(barbu cioculescu)

Soare strivit pe zid

Soare de mai pe fațada policlinicii
sunt mai departe de mine însumi

ca oricând

folosesc timpul viran ce mă-ntâmpină

pe la răspântii

uneori zvârlindu-mi fularul pe spate

șfichiind cu el vreun număr de casă

ferindu-mă de ferestrele zidite

ce rânjesc cu toți dinții lor roșii

amintindu-mi cum odinioară iubeam fete

ca niște ferestre înalte prin care lumina

te orbea

acum abia urmărind poemul acesta

cum se scurge

ca firul de spermă al cerșetorului

oamenii milostivi îl calcă în picioare

aruncând câte-un bănuț în pălărie

constantin abăluță

De me

FĂRĂ COMENTARII

„Am citit în ziare că, undeva la noi, în Timișoara dacă țin bine minte, un ins a furat câteva statuete de bronz care valorau zeci și zeci de milioane și le-a vândut la vreun centru de colectare a metalelor, le-a vândut la kilogram cum se zice, pentru câteva sute de mii. Hoțul nătâng n-a văzut în obiectele cu pricina decât *materialul brut*, nu și *sporul de frumusețe* adus de mâna unui artist (sau a unui meșter) și care le creștea teribil valoarea.

Am impresia că, adeseori, lumea românească în ansamblul ei se comportă față de artist și de opera lui aidoma hoțului ignorant din comica și amara istorioară: **privește și nu vede**; nu are instrumentele necesare pentru a sesiza talentul, valoarea, pentru a cântări și a prețui *enorma lucrare* prin care un creator transformă cuvintele, piatra, culoarea, sunetele în *operă care dăinuie*.

Revista «Ramuri», alături de alte publicații culturale din țară, tocmai aceasta încearcă să facă programatic și cu încăpățănare: să pună în lumină creatori și opere. Chiar aceste numere reunite ale revistei noastre stau mărturie: de la cei doi excepționali artiști de patrimoniu, cărora le este consacrată rubrica **Sud-Vest**, și până la tânărul scriitor din Craiova, aflat la prima sa carte de eseuri, toți se bucură de lecturi, de interpretări atente și în cunoștință de cauză. Nu considerăm că această atitudine este un merit special al revistei noastre; este doar o datorie firească.

Dar reușim să ne îndeplinim datoria? Aici răspunsul este încărcat de îndoială. În momentul acesta, nu mai există niște centre de competență și de autoritate, care să fixeze autentică scară de valori, sistemul de referință normal. Confuzia de valori este atât de mare încât aproape nici o voce nu mai este ascultată. (Căile de producere a confuziei de valori sunt complicate, insidioase, nenumărate și ar merita o dezbateră temeinică!) Avem sentimentul cuiva care tocmai a realizat un extrem de fin desen pe nisipul deșertului, sperând ca el să dureze. Dar, curând, inevitabil și pentru totdeauna, desenul va fi șters, va fi înghițit de pulberea fără memorie.“

(Gabriel Chifu - „Ramuri“)

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor
din România

■ Fundația Luceafărul

Apare cu ajutorul Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galațchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile
poștale din țară. Revista noastră este înscrisă
în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

N-AI CARTE? SĂ N-AI PARTE!

de HORIA GÂRBEA

M-a pus dracu' să mă uit vinerea trecută la o emisiune de doi bani a bugetarului post "România 1". Se numește "Ai carte, ai parte"! Am trecut peste titlul neinspirat. A durat 40 de minute în care am crezut că-mi pierd mințile de nervi. Moderatorii: o domnișoară fardată stângaci și înveșmântată într-un *deux-pieces* roșu dureros pentru ochi, ocupată să tragă de fusta care nu voia să se lungească deloc peste piciorușele cam dolofane, dar altfel relativ sexy și un băiat zăpăcit, precipitat, care clămpănea la tastele unui PC.

Fata era lipsită de logică: dacă nu vrei să ți se vadă membrele posterioare, pune o fustă lungă, iar dacă vrei, ce mai tragi de tiv? În rest, avea un zâmbet de premiantă tociară și spunea banalități. Dar le spunea însoțite de un chicotit și un răsfaș absolut nepotrivite pentru o emisiune de acest tip. Dacă are "talente", trebuie trimisă la "Riki-Miki" sau cum îi zice. Invitații nu aveau ce spune: întrebările nu-i stimulau în nici un fel, răspunsul putea fi dat de oricine. Mai multe "rubrici" s-au succedat cu o viteză amețitoare, enervantă. Tipessa se scuza că nu e timp. Era conștientă deci în mintea ei, câtă are, de precipitarea iritantă a făcături.

Băiatul care freca *mouse*-ul vorbea cu debit de comentator sportiv, greșea, revenea, se bălbaia, dicție n-avea. Ideea de a înlocui telefonul cu mesaje pe Internet e o prostie. Mulți nu au PC conectat la "www". Cei care au, nu-l țin lângă receptorul TV. E cazul meu, că altfel le-aș fi scris vreo două. Unele cărți erau prezentate de pe ecranul PC-ului. Imaginea preluată de pe ecran era absolut infectă. Un puștium ca să se dea interesanți. M-am dus ulterior la *sit*-ul lor de pe Internet: e dezgustător!

Cursul emisiunii în direct a fost presărat cu momente filmate și montate mizerabil. Aveau lungimea unor flash-uri, nu se înțelegea nimic. Erau "introduse" din studio de domnișoara în roșu ca nuca în perete. Invitatul zicea despre cai verzi, iar gazda: "și aproape de ce-ați spus, să vedem un film despre urșii panda".

Cândva, asemenea emisiuni le făceau niște scriitori. Ce vremuri! Acum seamănă cu o cursă de 110 metri garduri. S-a tăiat timpul de polemică, să nu mai avem treabă contrazicerile. În loc de prezentări de cărți, se face un "top", confundând literatura cu muzica ușoară. Așa, 40 de minute de emisie sunt practic aruncate pe fereastră.

Pun pariu că audiența e spre zero. Dar ce le pasă barosanilor, care trăiesc bine la TVR din banii noștri, dacă au audiență sau nu? Aș fi curios cine conduce azi departamentul de cultură al TVR și ce "carte" are. Ar merita scuturat nișel de CNA și Consiliul TVR. Iar prezentatorii fără carte și parte expediati mai iute la "Ploaia de steluțe".

acolade

CANIONUL PREZIDENȚIAL (V)

de MARIUS TUPAN

vertizam, în numerele anterioare, că **A** lupta pentru ocuparea fotoliului suprem de la Uniunea Scriitorilor ia forme aberante și trasee accidentate, unii competitori recurgând la strategii elementare pentru a-și adjuca *oricum* victoria, uitând că scriitorimea română nu poate fi ușor păcălită. Frontul subversiv și susținut cu argumente caduce (ca să nu le spunem nedemne), a provocat, cum era și firesc, reacții pe măsura infiltrațiilor haiducești și a paraziților cocoloșiți vreme îndelungată în breasla noastră, astfel că virulența cu care a fost contestat era previzibilă și greu de contrararat. Ciocnirile verbale de la secția de proză din Capitală au dat la iveală fapte și practici care nu mai puteau fi tolerate chiar și-n amestecata noastră tranziție, unde, se zice, orice e posibil. După turneele pompieristice pe la diverse filiale din țară, unde realitățile de la Uniunea Scriitorilor sunt mai puțin cunoscute sau, oricum, eliminate din discuțiile de fond, Eugen Uricaru, vicepreședintele breslei noastre (cum ne-a fost impus, e deja un alt subiect de discuție, care, nu ne onorează) s-a întâlnit la sala Teatrului „Ion Creangă” din București cu o ripostă vehementă, obligat fiind, imediat după urcarea pe estradă, să părăsească încăperea. Vina nu trebuie căutată în intențiile competitorilor de a-l scoate din cursă, fiindcă aceștia n-aveau nici banii necesari și nici invitațiile firești să-și prezinte progra-

mele. Singurul care-i responsabil de ceea ce s-a petrecut acolo este doar el. Profitând de funcția avută, căzută în brațe ca o mană cerească, dar și de slugărnicile unor subalterni (despre care vom scrie cu altă ocazie) a adoptat o tactică falimentară, crezându-se convingător tocmai acolo unde se observa cu ochiul liber că joacă pe o carte perdantă. Agonisită cu greu, vistieria scriitorilor nu trebuie să fie secătuită după capriciile unora sau altora, mai ales în campaniile electorale: care, de fapt, n-au fost decât pentru o singură persoană! A, da, și pentru scutierul acesteia, omul vechilor și suspectelor state de plată. Oricum, noul Consiliu al U.S. va trebui să deuteze cu un control financiar riguros, ferm, profesionist, fără patimi, altfel, riscă să repete greșelile predecesorului. Deși suntem convinși că intervenția noastră la Teatrul „Ion Creangă” nu l-a încântat câtuși de puțin pe Eugen Uricaru, peste ani ne va mulțumi. Mulți scriitori iritați erau pregătiți să-l supună unor tiruri încrucișate, necruțătoare, astfel că invitarea ce i-am făcut-o de a părăsi sala l-a avantajat din multe puncte de vedere. Nu știm dacă la Conferința Națională a Scriitorilor va adopta o altă tactică, mai ales că va trebui să fie actor într-un spectacol tragicomic, greu de egalat cu alte ocazii în marea sală de la Facultatea de Drept din Capitală.

INOCENȚA

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Inocența a fost considerată multă vreme o calitate privată, individuală, întinsă - ea nu avea de ce să existe în viața publică, fie aceasta politică, economică, juridică sau culturală; astăzi, inocența este socotită un defect, este batjocorită, tratată cu sarcasm, chiar și în existența personală. În primă instanță lucrurile sunt simple: inocențul (eventual grupuri de inocenți, inocentizat etc.) este o ființă umană aflată, prin însăși natura și condiția sa, la discreția semenilor - ajunge să fie așa pentru că el crede în aceștia ca atare, dovedindu-se, în acest caz, un umanist în toată profunzimea sufletului său, ori întrucât se supune, conștient sau nu, unei forțe superioare, afirmându-și disponibilitatea religioasă, încorporată într-un cult sau exprimată liber, spontan, poate sălbatic, primitiv, copilărește. Din această cauză inocențul este socotit vulnerabil - în viața publică, vulnerabilitatea personală, îndeosebi cea a unui conducător, devine vulnerabilitate socială; în existența intimă, inocența poate fi o valoare morală și estetică, atâta vreme cât grupul, ambianța, dovedește, de asemenea, calitatea etică, voință de bine și frumos, o reciprocă înclinare pentru fidelitate și loialitate. O societate, o cultură, care nu mai crede în sensul, semnificația și importanța omului individual, se autocondamnă, se disprețuiește pe sine, se autodescrie drept purtătoarea unei culturi care s-a transformat într-o anticultură, nedemnă, neimportantă, penibilă, derizorie. Ce se întâmplă însă cu statul inocenței politice sau culturale?

Ce este inocența? Desigur, este lipsa voinței, ori a capacității, de a-ți utiliza cunoașterea, intelectul, în propriul avantaj - absența inocenței nu are cum fi decât conștiința aservită interesului. Regele David ne lasă scris: „Mulți zic: «Cine ne va arăta fericeirea?» Eu însă zic: «Fă să răsară peste noi lumina Feței Tale, Doamne.»“

Atunci când Marta este supărată pe sora sa, Maria, pentru că aceasta nu se ocupa de treburile casei, de nevoile firești ale primirii Oaspetelui, ascultând doar la vorbele acestuia, Iisus i-a spus:

„Marto, Marto, pentru multe lucruri te îngrijorezi și te frământă tu, dar un singur lucru trebuiește. Maria a ales partea cea bună care nu i se va lua“. Confucius își învâta adepții că omul bun cunoaște ceea ce este drept, dar „omul de nimic nu cunoaște decât profitul“. Sunt însă absolut convins că același lucru nu cunoaște decât profitul, astfel de precepte și argumente, care vin din sfera credinței, nu au cum să-i spună mare lucru - sunt, însă, o serie întreagă de alte lucruri, aparținând lumii efectelor și acțiunilor imediate ale oamenilor, care vorbesc, poate, elocvent pentru orice spirit, inclusiv sufletele alienate, așa cum sunt, de altfel, într-o măsură mai mare sau mai mică toate sufletele oamenilor. Ce este omul dacă nu spiritul care se fragmentează, desprinzându-se din marele spirit al lumii pentru a încerca drumul tuturor greșelilor posibile și, poate, dacă nu este descurajat, calea reîntoarcerii la adevăr? Inocența înseamnă, astfel, o întârziere în comiterea erorii în nume propriu - a nu îmbogăți, încă, prin acte personale, varietatea parcă infinită a păcatului. Inocența se manifestă în lume ca o invitație adresată tuturor de a se depăși pe sine - în acest mod, ea funcționează ca o forță istorică de prim ordin.

Pericle nu este doar conducătorul strălucit al Atenei în epoca sa clasică; atunci când Rhodosul învinge forța navală a Atenei, aflată sub comanda lui Sofocle, poetul tragic, adunarea poporului îl înlocuiește pe acesta din urmă cu Pericle, care obține, de îndată, victoria. O notă de naivitate - de inocență - se vede, totuși, în comportamentul marelui om politic atenian, în contextul procesului intentat Aspasiiei. Platon încearcă să propună o nouă formulă politică statului căruia aparținea și, apoi, neobținând atenția concetățenilor își repetă efortul, în Sicilia, la curtea lui Dionis. Eșecul său, sub raport practic, este lamentabil - el era, evident, un inocent. Celălalt elev al lui Socrate, Alcibiade, eșuează de asemenea, fiind ucis la capătul aventurilor sale, dar el nu suferă prăbușirea ca un inocent, ci, dimpotrivă, din aroganță Alexandru cel Mare cucerește Asia în

timp ce profesorul său, eliberat de obligațiile de educator princiar, se dedică scrierii **Retoricii**, **Poeticeii** și altor cărți care jalonează drumul umanității înspre o cât mai vastă cunoaștere și cât mai profundă conștiință. Cine ar mai fi astăzi în stare să așeze în balanță rolul istoric al lui Platon, Socrate, Aristotel cu acela al unui Dionis ori Alcibiade, sau chiar cu marile poziții de importanță, deținute, peste vreme, de Pericle sau Alexandru. Poate fi comparat un Nero cu un Seneca? Cine - în afară de niște erudiți - pot cita împărații și ducii sub a căror domnie a trăit un Lao Tze sau Confucius? Puterea manifestată pentru istorie este una cu totul diferită de aceea activă în prezentă, de cea operațională în actualitate. Inocența este o formă de absență din prezent, din conjunctura actuală. Există până și o inocență a răului; cine și-ar fi închipuit că modestul și insignifiantul vizitator asiduu al bibliotecii de la „British Museum“, pe numele său Karl Marx, va influența istoria veacului viitor (și, poate, veacurile viitoare) enorm, mai mult decât Regina Victoria, Napoleon III, Bismarck, Disraeli? Publicul american de astăzi s-a pronunțat asupra ierarhiei personalităților secolului al XX-lea, așezându-l pe Albert Einstein înaintea lui Franklin Roosevelt și Hitler, înaintea lui Churchill și Stalin. Chiar și marii oameni de stat, sau personalități culturale, din sfera reflecției filosofice sau doctrinare, când au învins cu adevărat, au făcut-o în virtutea unor componente inocente ale spiritului lor, așa cum a fost clemența lui Cezar, sau idealismul lui de Gaulle.

Cred că lucrul fundamental care lipsește - și, încă, lipsește de peste o sută de ani - politiciii, istoriei și culturii române este inocența, naivitatea chiar, sensul percepției pure, de copil, a lumii („cine este cel mai mic între voi toți, acela este mare“). Am aflat prea multe; suntem, prea rodați, prea încercați, prea modelați de încercări. În momentele și în persoanele în care inocența, totuși, a existat în România, ea a reprezentat o mare forță politică, a fost simțită și apreciată de națiunea noastră. Mult-știutorul, mult-experimentatul om politic sau om de cultură nu trebuia să lipsească din viața statelor și civilizațiilor dar schimbările decisive ale popoarelor și lumii, când nu sunt dezastruoase, aparțin inocenței. În omul de stat cele două profiluri de personalitate fuzionează.

minimax

POVARA LIBERTĂȚII (VI)

de ȘERBAN LANESCU

Sugestivă și chiar paradigmatică (am zis-o!) pentru cele ce (ni) s-au tot întâmplat după „revoluțiune“ într-ale culturii (folosind noțiunea, deci «cultură», cu semnificația ce i se conferă îndeobște în vorbirea cea de toată ziua, adică-telea ceva despre deschiderea-și-nălțarea-spiritului) îmi pare că ar fi o poveste ascultată cu niște mai multă vreme în urmă ca să-și dovedească tâlcul abia în ultimii ani, treptat, chiar dacă este o poveste... chinezească. (Iar dacă tot a venit vorba, poate că nu doar întâmplător, ba unul, ba altul dintre dregătorii sau „înțelepții“ zilei amintesc, așa ca să nu se uite, de trăinicia legăturilor tradiționale cu marele, chiar mult prea marele popor, frațe și prieten.) Zicea dară povestea (și o vând așa cum am cumpărat-o, fără alt certificat de autentificare decât cel rațional, deci fiindcă acum văzând ce văd mi se pare într-un totul plauzibil relatarea) cum că la un cârgh editorial deschis la Pekin se găseau de toate, se puse la vedere că putea să cumpere tot omu'. Adică, pe lângă producția autohtonă, sănătoasă, erau titluri și autori, cărți și publicații din lumea capitalistă, unele traduse, altele în original, așadar o ofertă șocantă, contrastând net cu imaginea unei culturi comuniste păzite de poliție împotriva microbilor ideologici occidentali. Păi de ce să nu existe - zicea mai departe povestea că i s-ar fi răspuns celui care

a întrebat mirat cum de se poate așa ceva -, de ce n-ar exista când cititorul chinez este suficient de matur și înțelept încât să nu poată fi deloc influențat de maculatura capitalistă ce îi provoacă doar repulsie. Iar dacă unii, desigur puțini - asta ieșind din poveste -, au fost totuși contaminați de microbii culturali occidentali încât ajungând să creadă în basmele cu libertatea, drepturile omului ș.a.m.d. până-ntr-atât încât să iasă și-n piață, în piața Tien An Men (cu scuze dacă nu e scris corect!), pentru ei, bieți rătăciți, există mijloace chirurgicale de vindecare. Definitivă. (Poate că cel/cea care a scris pe peretele *Arhitecturii* din Piața Universității de la București *Tien An Men II* nici nu știa câtă dreptate are.)

Revenind pe meleaguri apropiate, asemenea ca în povestea chinezească de mai sus, pare-se că va fi fost gândită și în KGB politica de *glasnosti* cu tot cu liberalizarea circulației informației, politică preluată și de către frații mai mici, între care românii, după cum se arată, s-au impus printre premianții clasei (sau ai cuibului, de cucii, bine'nțele!). Or, de bună seamă că o astfel de afirmație/interpretare asociată celor ce (ni) se tot întâmplă de peste zece ani de la „revoluțiune“ încoace are foarte puțini sorți de izbândă/crezare, cu atât mai mult cu cât împotriva-i se pronunță inclusiv inteligența democrată și optimistă din România, un eșantion reprezentativ al

acestei categorii constituindu-l semnatarul apelului de sfârșit, și de secol, și de speranță. (Care apel? *Passons!*) Totuși! Deci profitând de câtă libertate mai este încă, cuvine-se argumentată viziunea sumbră o dată cu răspunsul la întrebarea lui Ilie Moromete sau la echivalentul ei dramatic: «*Dovada!*» (scriind parcă îl văd aievea și îl aud strigând răgușit: «*Dovada!*»), iar în acest sens, optând pentru calea deductivă, ce ar fi de demonstrat este adevărul din afirmația **Comunismul este și înseamnă prin excelență simulacru**, cu particularizare pentru domeniul vizat în acest (con)text: cultura. Păi, ia să vedem! Luând ca reper temporal, bunăoară, anii '80, în România (și nu numai) putea să (a)pară că **liberalizarea cultural-informațională** va constitui, patetic spus, o lovitură mortală dată regimului comunist. Această prezumție (speranță, sau, dimpotrivă, spaimă, depinde de unghiul de perspectivă adoptat) continuă însă a rămâne încă sub semnul și în raționalitatea pariului deși a trecut peste un deceniu de când românul are libertatea să privească, să asculte și să citească orice, desigur, însă, după cum și cât îl taie capu'. Este, cred, maximum de optimism pertinent. În schimb, dacă efectele liberalizării cultural-informaționale n-au înclinat așadar decisiv talerul democrat-liberal occidental, pe măsura trecerii timpului se conturează și se coagulează modele atitudinale și comportamentale post-comuniste, dar într-o posteritate a cărei evoluție este caracterizată de logica *din rău în mai rău*, dovedindu-se că simulacrul democrației și al valorilor ei constitutive poate fi încă mult mai eficient și nociv politic decât negarea anterioară prin mijloace represive, din vremea comunismului ortodox.

ALICE BOTEZ SAU UN VEAC DE SINGURĂTATE ÎN BALCANI (I)

de RADU VOINESCU

Când, prin a doua jumătate a veacului al șaisprezecelea, Petru Cercel pribegea fără tron pe la Alep, în Siria, după ce trecuse prin Cipru, găsea acolo pe mătușa sa, doamna Chiajna, alături de fiii ei. Siria conta atunci încă, mental vorbind, ca veche provincie bizantină, așa încât domniile munteni sau moldoveni umblau de colo-colo prin Imperiul Otoman fără a avea, probabil, sentimentul acut că rătăcesc prin cine știe ce turburătoare străinătăți. De altfel, tot Petru se va afla mai apoi la Damasc, pe urmă la curtea regelui Franței și apoi pe lângă Sfântul Scaun, ca un locuitor de neam nobil al unei Europe împărțite, dar parcă încă prea puțin divizate, dacă ar fi să comparăm cu rigorile care aveau să se instituie în materie de granițe și obiceiuri după secolul al XVII-lea, când catolicismul a devenit mai pregnant conștient de sine în raport cu ortodoxia, și să se accentueze către o maximă severitate o dată cu ordinul lui Lenin de a închide granițele Rusiei după Revoluția bolșevică. Urmările acestui gest au marcat mentalul întregului secol al XX-lea.

Dar să nu pierdem firul! Pretendentul la scaunul domniei în Țara Românească, cel care avea să fie socotit principele aducător de suflu renascentist la nord de Dunăre, bun - se pare - versificator de limbă italiană, nu era singura beizadea ce se preumbla (și încă nu i-am trasat aici întregul drum prin Europa) prin spațiul dominat încă de umbra marelui Bizanț. Miheea Turciful - ne încunoștințează Nicolae Iorga, în **Bizanț după Bizanț** - va ajunge în Rhodos și în Africa, la Tripoli, Radu Paisie la Alexandria Egiptului, Ecaterina, soția domnitorului Alexandru (Iorga nu precizează, dar s-ar putea să se refere la Alexandru al II-lea Mircea), avea o soră stabilită la Murano, iar enumerarea acestor tribulații ale marilor familii ar putea continua.

Tot așa, numeroase familii bizantine sau fanariote - Paleologu, Cantacuzino, Ruset, Duca, Hrisoverghi, Negroponte -, unele trase din sânge imperial, s-au stabilit în Țările Române. Influența culturii Bizanțului va trebui urmărită, la un moment dat, mai mult decât până acum, și prin prisma rolului pe care l-au jucat relațiile de zi cu zi, obiceiurile pe care aceste familii le-au adus cu ele și le-au perpetuat. Cert este că încă în răstimpul dintre cele două războaie mondiale, și chiar o scurtă vreme după instaurarea comunismului în România, numele acestea aveau o anumită influență în viața publică dar și în cercurile aristocrației sau marii burghezii de la Iași și București. Un studiu istoric despre viața cotidiană în perioada interbelică în țara noastră - după calapodul celor urzite de Georges DUBY și Philippe Ariès - ar releva, cu certitudine, aspecte interesante ținând de remanența unei psihologii care, chiar dacă și pierduse legătura cu rădăcinile - Constantinopolul capitulase la 1453, continuând să supraviețuiască în forme neoficializate, în blazoanele descendenților arhonților, în obiectele moștenite din generație în generație, în practica de a încheia căsătorii care urmăreau nu numai de a menține averile laolaltă dar și de a prezerva neamestecul sângelui, ferindu-l de consecințele unor uniuni morganatice - își menținuse o „practică a nobilității“, dacă îi putem spune așa. Ca și în multe alte mărunte dar însemnate amănunte.

Ce legătură au toate acestea cu literatura? Întrebarea este cât se poate de firească. Dacă despre influența culturii grecești asupra celei române s-a vorbit nu o dată, dacă au fost examinate motive care au putut apărea în diferite epoci și opere, la diverși autori, mai puțin mi se pare că s-a putut observa și în ce măsură lumea aceasta, trăind ca o reminiscență a

propriei măreții, a putut fi subiect de literatură. Realitatea este că atunci când am putut fi conștienți de ea - prin necesara distanță care s-a așezat între o perioadă în care încă mai putea fi înregistrată ca atare și încă mai juca un rol și contemporaneitate - nu prea mai existau elemente prin care să poată fi identificată. Pentru a spune lucrurilor pe nume, această lume a dispărut, practic. Și probabil că nimeni nu i-a sesizat zberetile și agonia - laolaltă cu ale întregii aristocrații românești - așa cum a făcut-o G. Călinescu, în cele două romane, **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru**. Mai cred că nu i s-a acordat, celui de-al doilea, atenția cuvenită, tuturor apărându-le ca eclipsat de strălucirea spectaculoasă a primului. Dar poate că unora ar trebui să urmărim în cărți de o asemenea factură nu numai esteticul ci și latura documentară. Tot Călinescu a sesizat importanța problemei, din moment ce a putut alcătui, în privința **Scrinului negru**, și un roman al romanului, unde sunt importante și legăturile dintre realitate și ficțiune, și metamorfozările pe care personajele le suferă din existența adevărată către cea a literaturii, dar și configurația și specificul acelei lumi, al aceluși tip de umanitate așa spune, al cărei crepuscul îl surprindea.

Romanele de familie nu sunt multe în literatura noastră. Nici în altele nu sunt atât de numeroase pe cât ni s-ar părea la prima vedere. Am avea, la o rapidă evaluare, ciclul Comăneștenilor, al lui Duiliu Zamfirescu, cel al Hallipilor, scris de Hortensia Papadat-Bengescu și, bineînțeles, **Cronica de familie**, a lui Petru Dumitriu. De ce la o primă evaluare? Pentru că, din cauza nerealizării literare, **Dinastia Sunderland-Beauchair**, scris în tandem de Vintilă Corbul și Eugen Burada, nu face obiectul interesului istoricilor de gen. După cum, din cealaltă perspectivă care ne interesează aici, **Căderea Constantinopolului**, a acelorași, din nou nu intră în discuție. Lista însă, cum vom vedea, nu se încheie...

Aceasta nu înseamnă că familiile nu au jucat un rol important în civilizația și în cultura din spațiul dunărean. Altfel decât în cea occidentală în anumite privințe, dar, în sfârșit, nu mai puțin însemnat. Pe de-o parte, e vorba de familiile să le numim pământene (cu rezerva pe care mi-o însușesc, venită dinspre partea teoriei lui Dumitru Drăghicescu, după care clasa stăpânitoare provine, de regulă, din alogeni care au supus populațiile băștinașe în secolele de început ale Evului Mediu), pe de alta, de bizantinii și fanarioții ajunși aici și împământeniți. Despre aceștia din urmă, generalul conte de Langeron, francez în slujba armatei imperiale ruse, ajuns cu treburile războiului, la cumpăna dintre veacurile al XVIII-lea și al XIX-lea, în Țările Române, nota: „Nu numai că (boierii) au cu toții pretenția că ar coborî cel puțin din foștii domnitori ai țării, dar chiar, îndeobște, spun că se trag din împărații greci, iar unii, pe drept sau pe nedrept, poartă nume care amintesc numele acelor împărați ai Constantinopolului, slabi și nefericiți, dintre care aproape nici unul, de-a lungul a șapte sau opt veacuri, n-a domnit cu măreție și nici n-a murit de moarte bună. Ciudată și nesăbuită pretenția aceasta, trufie de barbari, să spună că sunt urmașii unor nelegiuți, necunoscuți sau uzurpatori, ucigași sau uciși! Căci ce altceva erau acei Comneni, Angheli, Lascaris, Andronici, Cantacuzini?...“

Manierele occidentale aveau să fie introduse însă în Principate - după un prim impuls dat de prezența ofițerilor ruși (reprezentanți ai unei țări care luase deja, la nivelul societății înalte și al armatei, manierele Apusului datorită lui Petru I și

alice botez

Ecaterinei cea Mare) și de Regulamentele Organice - de către feciorii și fiicele acestor bizantini și levantini dimpreună cu cei ai spițelor vechi aici: Goleșcu, Slatineanu, Văcărescu, Filipescu, Greceanu și așa mai departe.

Ei bine, lumea aceasta avea să sfârșească după 1948. Și nici atmosfera care o guverna nu prea avea să mai apară în literatură. G. Călinescu, așa cum am spus, îi sesiza și căuta să-i surprindă crepusculul. Și, dacă dezghiocăm povestea din învelișul ei ideologic, Eugen Barbu nu era mai puțin atent la dispariții - deși romanul **Facerea lumii** ține partea „năprafaceri“, teza lui fiind că societatea aceasta vinovată de toate viciile trebuie să piară. Barbu avea să se reabiliteze cumva mai târziu, scriind **Princepele** dar, tot din unghiul care ne interesează în aceste rânduri, măsura sensibilității lui față de universul în disoluție al acestor urmași ai unei măreții apuse avea să o dea **Săptămâna nebunilor**.

Caracteristica majoră a cronicilor de familie este, în spațiul literaturii române, surprinderea stingerii acestora, mai apăsător decât a ascensiunii. Scriitorul român a rezonat mai ales la fenomenul dizolvării și degradării. Acesta l-a sedus mai mult, obligat să construiască mai ales în orizontul latitudinilor negative. Consangvinitatea și tarele ei, incestul, degenerescența, ratarea în plan activ și social, slăbiciunea, o supunere față de fatalitate tipică unor descendenți cu vitalitatea slăbită, morțile misterioase sau în orice caz asupra cărora planează suspiciuni acoperă pagini minunate altfel, dar pătrunse de un suflu nefast, greu, apăsător. Sigur că se poate nuanța, că se poate discuta de la un caz la altul presia de ansamblu rămâne însă legată de crepuscular și de morbid.

Dacă Maurice Druon descrie, în **Regii blestemate**, felurile întâmplări sângeroase, drame, otrăviri, incesturi, intrigi la vârstă de spiță regală nu se poate spune însă că stranietatea sau atrocitatea unor scene au ceva în comun cu tânjeala fatalistă din romanele scriitorilor români, de care tocmai am amintit.

Tristețea este o formă de participare a scriitorului de la noi la aceste tragedii. Și aceasta din motivul foarte puțin lămurit până acum al unei percepții speciale a timpului de către acesta din urmă. Durerea timpului care se scurge, se diminuează până la a se retrage în sine, uneantizându-se pentru observator este cea care domină scrisul, mentalul auctorial.

Pe acest teren apare în proza anilor '60 romanul **Iarna Fimbul**, de Alice Botez. O cronică de familie pe care istoriile și dicționarele de până acum au ignorat-o în sensul în care vorbim. Este vorba, simultan, de un plonjeu într-o istorie revoluționară, de urmărirea unei linii de destin - ca să mă pronunț astfel - a literaturii române, ca și de nevoia de a recupera ficțional o lume apusă. Din care în acel timp nu mai rămăseseră, risipite prin ceața anonimatului unor slujbe anoste, a unor mențiuni de stare civilă ca oricare altele, decât numele.

(... Și rezist cu greu tentației de a cita finalul din **Numele trandafirului**, de Umberto Eco.)

Una dintre ideile-pilon ale construcțiilor teoretice elaborate laborios, de-a lungul anilor, de către Marin Mincu este, fără doar și poate, cea a “modelelor formatoare”. Avându-și rădăcinile mai îndepărtate în gândirea eliadescă, dar și în comentariile lui Blaga despre “fenomenul originar”, această doctrină a paradigmaticului implică decelarea unor “structuri formatoare” în raport cu care corpus-ul literaturii se constituie printr-un joc al adecvării și al diferențelor, astfel încât opera literară ia naștere prin “rescrierea” unui model conceput, asemenea “fenomenului originar” teoretizat de Goethe, ca o structură sintetică, polară, întemeiată pe schema totalizării contrariilor. Rescrierea “paradigmelor” duce la constituirea unui stil, care poate fi heliadismul, eminescianismul, idilicul (Coșbuc), labirinticul (Sadoveanu) sau moromețianismul, în timp ce întreaga mișcare a literaturii în plan diacronic este orientată vectorial de inepuizabila vitalitate a “ideilor formatoare”, generată de caracterul lor prin excelență polar. Ca și arhitectura “ideilor” platoniciene, structura de ansamblu a “modelelor” despre care vorbește Marin Mincu presupune aranjamente piramidale de “ierarhii” constituite în virtutea principiului axiologic care îi va conferi, în această ordine de idei, lui Eminescu și eminescianismului dimensiunile unei paradigme absolute. În viziunea lui Marin Mincu sistemul de semne al poeziei eminesciene a întemeiat o “langue” națională a poeziei românești, modelul eminescian fiind, la drept vorbind, atemporal, de vreme ce influența lui se manifestă ca “un fenomen permanent de infuzie și transfuzie (...) în corpusul, actual, trecut și viitor al literaturii românești. În consecință, vom descoperi un eminescianism oracular la Antim Ivireanul, un eminescianism filosofic la Dimitrie Cantemir, un eminescianism sociogenic și imnic la Eliade, un eminescianism pre-romantic la Vasile Cârlova, un eminescianism paremiologic la Ion Creangă, un eminescianism ideologic la Titu Maiorescu, un antieminescianism la Macedonski, un eminescianism epigonic la Vlahuță, un eminescianism pamfletar la Arghezi, un eminescianism mitic la Blaga, un eminescianism germanic la Ion Barbu, un eminescianism bacoian la Bacovia, un eminescianism vizionar la Sadoveanu, un eminescianism elin la Călinescu, un eminescianism elegiac la Nichita Stănescu, un eminescianism viitor la un poet viitor”. Caracterul de model absolut al eminescianismului va face, pe de altă parte, ca “probarea unui critic creator de sistem” să se facă printr-o necesară confruntare cu poeticitatea “cea mai elevată și cu încărcătura semantică cea mai profundă” adică prin aplicarea asupra operei lui Eminescu. Astfel încât recenta carte a lui Marin Mincu **Paradigma eminesciană** se constituie într-o “probă a criticii modelelor”, în linia unui principiu metodologic a cărui funcționare fusese ilustrată deja în volumul **Repere**. Căci studiul paradigmelor presupune un demers în plan orizontal, legat de decelarea sistemului de adecvări și de diferențe prin care aceasta se raportează la un “model” (definindu-se așadar ca “rescriere”), dar presupune în același timp sondaje pe “verticală” în profunzimile textului, vizând dincolo de stratificările lui multiple “nucleul germinativ” care, odată conștientizat, se cristalizează într-un program și dă naștere unui stil. Cea mai ilustrativă aplicare a unei asemenea metodologii se găsește în studiul **Luceafărul - poem al visului romantic** care constituie cu siguranță cea mai importantă contribuție a lui

O FENOMENOLOGIE A PARADIGMATICULUI

de OCTAVIAN SOVIANY

Marin Mincu la exegeza creației eminesciene. Criticul își va începe demersul aici prin căutarea “rădăcinilor”, a “surselor” a căror “rescriere” marchează construcția poetică din capodopera lui Eminescu. Ea se constituie într-un fel de “genetică exterioară” a operei și din perspectiva elaborărilor teoretice mai noi ale lui Marin Mincu întemeiate pe teoria textului, abordează textul eminescian în dimensiunea lui de “intertextualitate”, adică (în lumina unei celebre definiții a Juliei Kristeva) ca o “permutare de texte”, de “enuunțuri luate din alte texte” care se încrucșează și se neutralizează în interiorul spațiului scriptural. Analiza “geneticii exterioare se dovedește fertilă, căci ea pune capăt bunăoră prejudecății legate de rădăcinile folclorice ale poemului eminescian. Raportând **Luceafărul** la basmul “cules” de R. Kunisch, Marin Mincu subliniază că acesta din urmă se înscrie în categoria Marchen-ului romantic și, ducând până la ultima ei consecință, o aserțiune mai veche a lui D. Caracostea (**Îmbinare de elemente poporane și intenții culte**), conchide că el este mai degrabă un basm cult, cu semnificația alegoric-simbolică gata constituită. Mai mult decât atât, “se pare că înseși situațiile nodale preluate de poem, și anume renunțarea la nemurire și dialogul cu Demiurgul sunt mai degrabă elemente de coloratură romantică decât motive autentice populare. Pe de altă parte basmul, așa cum se prezintă, contopește două motive narative contradictorii: unul încadrat în tipologia lui Antti Aarne la categoria cuceririi unei fete de împărat prin biruirea unor mari greutăți, iar celălalt, la iubirea nefericită a unei ființe supranaturale pentru una de pe pământ. Se pare că tocmai acest hibrid (care nu există în realitate în nici un basm popular) l-a atras pe poetul român, datorită marii tensiuni ontologice pe care o degajă”. Această ultimă observație, legată de caracterul hibrid al poveștii romantice este esențială, căci ea dezvăluie caracterul “polar” al oricărei paradigme, din care rezultă tocmai uriașa sa capacitate de a genera “rescrieri” într-un joc al multiplicărilor ce dezvăluie “mecanismul genetic” al istoriei literare.

Încă și mai importantă decât această “raportare la surse” este însă “genetica interioară” a textului care urmărește identificarea unui “pattern” lăuntric, a unui “nucleu germinativ” care se găsește în “abisul” operei, avându-și corespondentul în psihologia zonelor abisale. Acest nucleu se definește la rândul lui “dihotomic”, legându-se de atracția între două lumi opuse prin natura lor: om și astru, efemer și etern, înger și demon, aspect și concept, eros și moarte. Revelarea acestei “dihotomii germinale” având drept consecință decelarea naturii dilematice a eminescianismului, care se naște din tensiunile unor polarități esențiale, ajungându-se astfel, în mod just, la privilegierea geneticii interioare în detrimentul celei exterioare. Căci “nucleul germinativ” reprezintă “motorul textului” și, într-un context mai larg, “motorul

întregii dialectici a paradigmaticului, astfel încât “genetica interioară” are în vedere (în lumina aceleiași definiții a Juliei Kristeva) textul în calitatea lui de “productivitate”. Începând cu acest moment nu se mai poate vorbi despre un semnificat anume al produsului textual, acesta fiind doar expresia unei “tensiuni semiotice” legate de procesul de traducere a visului în limbă. “Ce este deci poemul?” - se va întreba prin urmare Marin Mincu. Iar răspunsul la care ajunge este menit să fixeze jaloanele unei interpretări a **Luceafărului** infinit mai fertilă decât cele tradiționale, căci opera poetică este definită acum drept “tensiunea dramatică necesară, născută din efortul decodificării. De aceea (...) rămâne în el ceva inanalizabil; ne oprim la funcțiile sale care transportă un semn literar către semnificatul său firesc, ne oprim la ce acesta din urmă, dar ne scapă tocmai esențialul - curentul viu care trece prin fire. Ca atunci când reprezentăm schematic un circuit electric; se văd capetele circuitului, se văd firele, rezistențele, nodurile, aparatele de măsură cu care lucrăm, ne scapă însă din schemă fluidul electric însuși - materia cea mai subtilă, fără de care schema nu folosește la nimic”. De aici accentul pus de critic pe dimensiunea autoreferențială a produsului textual, ci ajunge acum la concluzia că în definitiv “fiecare operă literară ne vorbește despre propriul ei proces de creație”. O creație pe care autorul o definește ca “retroversiune”: prin vis - se poate citi în studiul său asupra **Luceafărului** - (înțelegând aici visul simbolic, visul victimei cum îl numesc romanticii, nu un accident nocturn oarecare) realitatea se traduce într-un cod nou, ilogic. Apoi prin conștientizare, acesta se retranspune în datele realității, și pe un alt plan, configurează un cod modificat superior. Această operație este una de retroversiune, nu de simplă traducere. Traducerea unui text cunoscut în unul necunoscut (limbă străină) și apoi din nou în limba de bază o îmbogățește și o nuanțează pe aceasta din urmă. Procesul de creație poate fi privit deci în analogie cu cel de retroversiune. Întemeiat astfel pe “adecvare” și “diferență”, actul creator se va concretiza mereu în domeniul literaturii sub forma unei “rescrieri” (de unde necesitatea unei teorii a “modelelor”, care nu poate însă funcționa eficient decât în corelație cu teoria modernă textului). Această teorie (cu metodologia pe care o presupune) își găsește aplicările cele mai adecvate asupra operei lui Eminescu, iar **Paradigma eminesciană** (incluzând exegezele mai vechi și mai noi ale lui Marin Mincu asupra poetului) nu face decât să “clasicizeze” un demers critic care a frapat și chiar a scandalizat uneori prin radicalismul tendinței sale novatoare, ținând poate și de un “experimentalism” (pe care autorul l-a teoretizat în legătură cu poezia și proza) dar care ar putea fi aplicat cu siguranță și în zonele mai descarnate și mai aride ale interpretării de text.

constantin abăluță

Soare strivit pe zid

Mi-ar fi de ajuns câteva seri ca aceasta să pătrund în grădina luminată a policlinicii cu detașarea hoților care-au umblat prin casele cartierului prin holurile pline cu pălării de mult nepurtate o omenire de care-mi aduc aminte cum trece pe sub felinare ca ploaia într-o noapte tăcută iar eu îmi privesc respirația aburind o carte de vizită găsită în buzunar și neștiind a cui e totuna într-un mare oraș dacă suni la o sonerie ori rupi o creangă dintr-un copac sub raza veiozei ceaiul singuraticului se face mai dulce și urma de deget pe cană vibrează ca o stea e noaptea în care pălăriile îngăduie oamenilor să evadeze în burnița persistentă și fără scăpare.

2

Câteva ziduri o biografie sterilă din acel loc al tău de pe terasă vezi stelele printr-o gaură din manșetă umbli alandala pe străzile mileniului treci de perdeaua de plop te-ntâlnești cu unchiul mort apărut dintr-un prizonierat de trei decenii aproape mut cu-o sacoșă cu acte zdrențuite și două iconițe în piatră ponce E momentul să zici lăsați-mă singur lângă siguranța arsă în beznă spălând orbitele morților cu propria-mi salivă ce-mi zbugnește pe gură continuu ca lava unui vulcan

3

Libertatea de a filma cum treci pe străzile periferice ieșite din uz ca niște coji de copac plutind pe apă și telefonul mobil îți divulgă pulsațiile inimii și poți fi lesne reperat sub dărâmturile oricărui cutremur și avea parte de-o înviere spectaculoasă ca mesia e un fleac să fii om și să strivești soarele pe zid să plângi în locul precis în care iazul va fi perforat cu laser și câmpiile verzi vor intra sub incidența ochelarilor tăi de distanță kilometri de singurătate se vor îngheși în toracele-ți strămt cine ești tu îți va spune palma care va strivi brusc soarele pe zid cu nonșalanța orbului

4

Dacă aș permite fiecărei zile să umble singură pe străzi lăsându-mi trupul undeva într-o seră ca pe-un cactus micuț atunci arborii și trecătorii s-ar saluta reciproc din cutia de scrisori ar răzbate o tăcere scurtă o mână ar așeza numerele caselor în ierbarul din copilărie și-ar scoate dintr-o piramidă un faraon de pâine caldă care va fi ronțăit la masa familiei ce să-i faci ce să-i faci dimineața în bucătărie ceaiul se răcește așteptându-mă cu o chemare surdă zgârieturile pereților mi se freacă de haine nu știu ce-i cu mine unde duce această ploaie monotonă care-nvață străzile să se iscălească și casele să-și salte acoperișul când trece un mort

5

Această fără de rost alternanță a picioarelor care justifică străzi a mâinilor care împing uși a bătrânilor care urcă prin tramvaie cu câte-o pălărie demodată de care nu-ți poți dezlipi privirea căci devine o arenă pentru gândurile tale niciodată duse până la capăt dar intuind la ȝanc umbra ploii pe terasa unei cafenele în timp ce-ncerci să navighezi prin burguri de-altădată cu colegii tăi de la arhitectură în adolescență lângă plopul ca un termometru pus pământului imagine pentru care-ai fost aplaudat dar seara înainte de culcare ȝi-a fost rușine de ea și-ai visat calești negre ce se fugăreau pe tavanul unei odăi necunoscute atât de singur erai cu foile scrise prin buzunare lăsând pe seama trecătorilor pașii greoi împrejurul statuilor dar întârziind lângă fereastra cu micul afiș VÂND BORȘ doar pentru-a admira scrisul anapoda de copil oligofren influența unui soare aprig nereușind să te scoată din inconștiența ta de beton ca a bornelor cărora li s-a șters kilometrajul și-s acum mai prejos decât o buturugă de copac

6

Soare de mai pe fațada policlinicii sunt mai departe de mine însumi ca oricând folosesc timpul viran ce mă-ntâmpină pe la răspântii uneori zvârlindu-mi fularul pe spate șfichiind cu el vreun număr de casă ferindu-mă de ferestrele zidite ce rânjesc cu toți dinții lor roșii amintindu-mi cum odinioară iubeam fete ca niște ferestre înalte prin care lumina te orbea acum abia urmărind poemul acesta cum se scurge ca firul de spermă al cerșetorului oamenii milostivi îl calcă în picioare aruncând câte-un bănuț în pălărie

7

Mi-e totuna dacă ies din casă preocuparea pereților mă lasă rece deocamdată beau un pahar cu apă pe malul lacului ascultându-l pe șoferul afumat la volanul camionului său plin cu 150 de oglinzi plimbate prin tot orașul (îmi povestește că n-a spart niciuna dar habar n-are unde trebuie să le ducă) sunt uluit simt clipa napalmul ei ucigător sunt cel care nu crede decât în norii ascendenți ca niște funiculare ce urcă aerul și apa la înălțimi ametoare pe care doar morții le simt cu-adevărat

DE LA UN PLEBISCIT LA ALTUL

de ALEXANDRU GEORGE

De mai multe luni continuă a se comenta un eveniment, care dă măsura situației reale a criticii literare: deficitul ei grav cu privire la una dintre cele mai simple obligații ale sale,erarhizarea, încercarea de a stabili scări de valori pe genuri, pe generații, pe serii istorice, dacă nu pe întregul ansamblu al literaturii române. Este vorba de o anchetă inițiată de revista „Observatorul cultural” cu privire la cele mai bune romane românești ale secolului încheiat și la cei mai mari sau valoroși autori de romane. Nu discut aici rezultatele, nici modul defectuos în care s-a organizat ancheta; voi reveni, poate curând, dar nu mă pot abține de la anumite comentarii, mai ales că, probabil printr-o coincidență pură, revista „Luceafărul” a deschis ea însăși o discuție asupra autorilor români supraevaluați sau nedreptățiți de opinia publică literară sau de critică, printre ale cărei obligații prioritare intră și justa judecare a unei literaturi. Cu această ocazie, în răspunsul său, Marin Mincu a semnalat un caz enorm de supraevaluare, cel al lui Ion Minulescu în calitate de... romancier, opus lui Rebreanu, față de care a biruit într-o împrejurare de răsunet.

„Între cele două războaie, scrie Marin Mincu («Luceafărul» - nr. 8/2001, p. 11), Ion Minulescu e situat la o cotă atât de exorbitantă încât, cu o împotrivire a unui critic de talia lui E. Lovinescu, romanul său, **Roș, galben și albastru** (fără nici o valoare în ordinea istoriei literare), a fost situat de către cabala critică a vremii cu mult deasupra romanului **Pădurea spânzuraților**.” Ceva e adevărat aici, dar, cu riscul de a-l contrazice pe autorul afirmațiilor acestora categorice și prea generale, voi aduce unele precizări, deoarece „situația” generală a acestui poet mi se pare foarte interesantă, ea suportând deplasări, ba chiar salturi, pe care un observator al felului cum sunt redate valorile nu le poate nesocoti. În primul rând, ar trebui precizat că nu „cabala (de ce acest cuvânt?) critică a vremii” i-a stabilit o cotă valorică exagerată; e vorba, în realitate, de o acțiune din 1925 a revistei „Idea europeană”, o publicație de oarecare tinută, dar care nu prenumăra în redacția ei nici un critic (era condusă de Emanoil Bucuța, secretar de redacție fiind C. Beldic, iar director cu totul onorific, C. Rădulescu-Motru) și care a organizat un fel de plebiscit printre cititorii săi, pentru ca, după câteva faze de eliminări, să biruie romanul lui Minulescu la mare distanță de cel al lui Rebreanu.

Indignat de această manoperă (fondurile fiind se pare puse la dispoziție de ministerul la care era funcționar însuși poetul), E. Lovinescu, un spirit de o probitate recunoscută, a luat atitudine într-o notiță din „Sburătorul”, pe care și-o va recupera în volumul VI de **Critice** (ediția definitivă). Iată: „S-ar fi putut crede că ideea comitetului Societății Scriitorilor Români de a-și acorda premiile prin votul universal al adunării generale e termenul ultim la care se putea ajunge în materie estetică. «Idea europeană» a împins însă democrația și mai departe. De luni de zile, această revistă ne întreține cu *match*-ul electoral al numeroșilor săi cititori pentru alegerea celui mai bun roman românesc, în care, după mai multe probe eliminatoare, **Roș, galben și albastru** al domnului I. Minulescu a învins, în fine, prin 400 de voturi (de fapt: 405) **Pădurea spânzuraților** a domnului Liviu Rebreanu, rămasă în urmă cu 160 de voturi; de mai era nevoie de o dovadă suplimentară pentru pecetluirea definitivă a unui procedeu atât de absurd, această dovadă s-a făcut, credem, pe deplin; deși «Idea europeană» nu pare a-și da

seama de ridicolul situației și își propune să-și consfințească isprava printr-un banchet, sperăm că nimeni nu va mai recurge la plebiscit în materie literară” (op. cit., p. 11).

Așadar, nu e vorba decât de un oarecare moment strict circumstanțiat, de o afacere penibilă, care nu implică nici o „cabală critică” și nu corespunde decât vag unei reputații literare exorbitante, de care s-ar fi bucurat poetul **Romanțelor pentru mai târziu**. Întâmplarea e parcă menită a scoate în relief inanitatea „consultărilor” unor neaveniți în materie estetică. Dar, deși cazuri identice nu s-au mai repetat, laureări literare cu caracter de consacrare s-au mai produs destule, în modul cel mai regretabil. (Să ne gândim la premiile de către un juriu prezidat de G. Ibrăileanu a „romanului” **Cucoana Olimpia** de Lucia Mantu, care nici nu e roman; pentru delicia lui Marin Mincu, precizez că un divin critic pe care-l știm amândoi o trece pe autoare, după această ispravă, în capitolul **Romancieri** din **Istoria** sa scrisă de la origini până în prezent, capitol la care se întâlnește cu un alt romancier care nu a scris nici un roman: Păstorel Teodoreanu, de unde se vede că autorul enormului op, aflat când scria în dependența cercului „Vieții românești”, începuse să vadă la răndu-i enorm când făcea din niște autori de schițe și povestiri niște Balzac.)

Afacerea cu premiile romanului **Roș, galben și albastru**, care este cel puțin o mostră de gen, indiferent de valoarea lui scăzută (o cronică în stil caricatural a primului Război Mondial) merită a fi examinată, pentru că a căpătat o bruscă actualitate: în anii douăzeci, dar și mai înainte, premiul luat de o carte reprezenta cel puțin o recompensă materială remarcabilă (în cazul celui inițiat de „Idea europeană”, suma reprezenta salariul unui funcționar public mediu pe vreo cinci-șase luni de zile, deci echivalent cu vreo zece-cincisprezece milioane de lei la valoarea actuală). Pe atunci, ca și acum, numai a doua sau a treia ediție a unei cărți, aducea autorului o sumă de bani mai consistentă. Premiile Academiei, până la expropriere, dar și premiile „naționale” de mai târziu, reprezentau o avere, costul unei case. (Să ne gândim la **Ion**, dar și la vila „Sonet”, achiziționată de M. Codreanu.) Se va înțelege, așadar, răvna „creatorilor” noștri pentru astfel de distincții. Ele erau influențate de opinia critică, dar nu hotărâte de aceasta.

De aceea, E. Lovinescu lărgeste sfera considerațiilor sale, ceea ce accentuează și mai mult actualitatea intervenției sale: „Rezultatul scrutinului expune sistemul la trei presupuneri deopotrivă de jignitoare. A presupune că, în adevăr, cinci sute de cititori ai «Ideei europene» au votat autentic pentru romanul domnului Minulescu, ar însemna să aruncăm asupra unor oameni de ispravă bă-

nuiala incapacității de discernământ literar; a presupune că funcționari ai Casei de editură a romanului premiat, redactorii acestei reviste au confecționat ei singuri plebiscitul, ar însemna să dezonorăm niște oameni poate nevinovați; a presupune că însuși domnul Minulescu s-a votat singur sau prin prieteni cu cinci sute de buletine, este iarăși o acuzație pe care n-o putem dovedi cu nimic. Lăsăm pe seama cititorului să aleagă și, de vrea, să combine tustrele procedeele pentru a ajunge la un rezultat atât de lamentabil. Un singur fapt e stabilit: procedeul fabricării a doi lei dintr-unul singur e mai puțin rentabil decât procedeul pus la îndemâna scriitorilor de «Idea europeană»: cumpărând cu 2505 lei 501 foi ale «Ideei europene», orice romancier român ar fi reușit să câștige premiul de 20.000 de lei, fără să poată totuși da vreo valoare unui roman fără valoare”.

Cititorul de azi își dă prea bine seama că toată această premiere ascunde în fond voința redacției de a oferi lui Ion Minulescu o sumă de bani sub forma unui premiu care nu consacra decât iluzoriu virtuțile literare ale vreunui text; s-a procedat și atunci, ca și mult mai târziu, pe baza principiului „simpatiei”, dacă acesta poate fi numit principiu. Popularitatea lui Minulescu a trecut în acest caz înaintea meritului pus chipurile în discuție. Afacerea aceasta a fost nu opera unui grup de critici, ci rezultatul unui aranjament redacțional, am zice chiar inter-colegial. În nici un fel adevărata critică nu a fost implicată și nici nu a ținut seama de respectivul verdict, mai mult sau mai puțin popular, chiar dacă nu a fost întru totul de acord cu ceea ce scrie E. Lovinescu în același context: „...așa numitul roman **Roș, galben și albastru** e o simplă balivernă de cafea” (Op. cit., p. 11).

Cititorul actual s-ar mai putea mira și de natura procedeelelor prin care poetul își asigura o anume reputație, eventual jucându-și singur piesele la Teatrul Național, din al cărui comitet de lectură făcea parte, asta împotriva regulamentului, ba chiar propunându-și-le la premiere, după cum se va întâmpla un an mai târziu cu drama sa, **Manechinul sentimental**, un fapt destul de reprobabil și despre care ne informează, la fel de indignat, E. Lovinescu în aceeași împrejurare. Numai că trebuie subliniat ceva: Poetul așa de nepăsător la legile moralei și la regulamente, se sprijinea pe o anume opinie publică, și aceasta îi era favorabilă și trecea cu vederea ceea ce ne-ar scandaliza pe noi.

Am pomenit de popularitatea lui și de o anume reputație, nu de „cota” artistică în cazul criticilor și oamenilor de gust. Ele nu s-au conjugat, în acea împrejurare, dar incidentul (și chiar comentariul lui Marin Mincu) ridică o problemă ba chiar a „cazului” I. Minulescu pe care aș dori să-l adăncesc.

DILEMELE UNUI ZIARIST

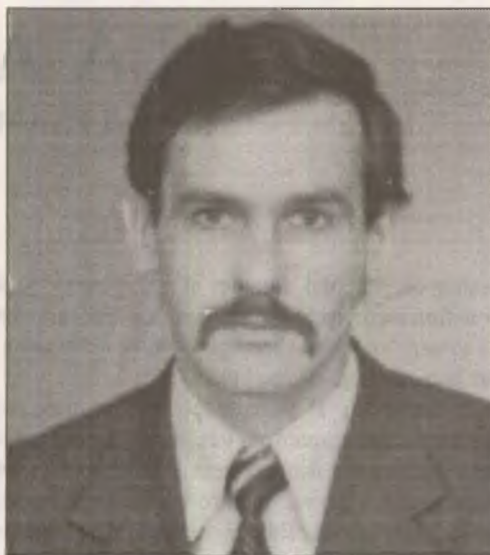
Vestea internării lui Oreste în spital puse imediat pe jar întreg orașelul. Rodăgeștenii cuprinși de o ușoară panică, se priveau fără să scoată o vorbă, însă în ochii lor se puteau citi aceleași obsesive întrebări: Ce surprize are să le mai rezerve viitorul? Subita îmbolnăvire a ilustrului Oreste nu era semnul grăitor că necazurile sortite lor pentru acel an nu luaseră sfârșit încă? Nimeni însă nu îndrăznește să se arunce în preziceri sumbre, cu toate că erau destui dintre cei care, în sinea lor, își spuneau că lucrurile nu se vor sfârși aici. Pesimismul în persoană bănuia prin tot orașul.

Nici noutățile care veneau din spital nu aveau darul de a-i liniști. Știrile de ultimă oră se băteau cap în cap și nimeni nu mai reușea să priceapă nimic. Până spre amiaza zilei fură vânturate o sumedenie de zvonuri despre starea sănătății lui Oreste, însă atât de contradictorii, încât erai nevoit să-ți închipui sărind de lângă masa încărcată cu felurite băuturi, în jurul căreia chefulia împreună cu toți doctorii, direct pe masa din morga spitalului, și cât ai bate din palme imediat înapoi, ca o suveică neastâmpărată între chef-moarte-chef.

Veta s-a întors din spital, chiar la prima oră, cu vești destul de descurajante, precizând că Oreste se afla la reanimare și doctorii refuzau să se pronunțe în vreun fel, atâta timp cât nu aveau rezultatele analizelor. În schimb, domnul Lupancu, deși nimeni n-ar fi putut spune cum aflase de internare din cușeta în care își ducea veacul, apărură în centru puțin după orele zece și dădu sfoara în târg că Oreste se află într-o zi dintre cele mai faste și tocmai o face lată cu toți doctorii din spital, încât nu mai are cine se îngriji de ceilalți bolnavi. Dovada afirmațiilor sale era el însuși, spunea, susținând sus și tare că se matolise acolo și că toată povestea cu internarea nu era decât un moft, nici vorbă de altceva.

Dar peste nici o jumătate de oră, Osi anunță, nu fără oarecare solemnitate, în frizeria înțesată de lume, adunată mai ales cu scopul de a afla noutăți, decât pentru a se coafa sau a se tunde, că Oreste e în comă și delirează continuu, iar doctorii fac tot ce se poate ca să-l țină în viață. Anunțul îi zgudui pur și simplu pe cei de față, convinși că acesta era purul adevăr, căci nu exista om mai informat în tot orașul decât Osvold frizerul, deși nimeni nu putea spune care erau antenele prin care ajungeau la el acele informații.

Numai că, puțin mai târziu, pe când se împrăștiu cu toții abătuți, apărură Vichentie cu votca în nas, se opri la marginea pieței din centru, exact peste stradela de frizerie, și începu să înjure cât îl ținea gura că Oreste n-are nici pe naiba, ba chiar îl doare drept în fund de boli și de toate prostiile astea, până când se ivi polițistul care nu cu mult timp în urmă îi trântise un proces verbal și fusese cât pe ce să-l bage la pușcărie. Vichentie scăpă în cele din urmă numai datorită intervenției unor oameni de bine, care îl domoliră pe polițist, argumentând că și Vic e tulburat de tragicul eveniment, așa că a întrecut puțin măsura. Polițistul, copleșit de cererea publică, acceptă în cele din urmă să-l lase în pace

constantin arcu

pe neisprăvit, însă nu se abținu să nu-l amenințe că îl va arunca în cea mai neagră ocnă pentru toată viața dacă îl mai prinde o singură dată băut în centru.

La numai două sute de metri, în apartamentul conspirativ, Dan Dorian se trezi pe la nouă și un sfert, fără a bănuși măcar de zvonurile care începuseră să bănuie prin oraș. Se spălă până la brâu cu apă rece și-și fricționă îndelung corpul cu un prosop aspru, încercând să alunge starea de oboseală ce devenise cronică în ultima vreme. Și, ca în mai toate diminețile, servi absent micul dejun, după ce tăie o conservă cu pateu.

În timp ce se îmbrăca, puse pe aragaz ibricul și miroși cafeaua din pachetul primit de la Oreste. Spera ca acela să se fi pus pe picioare și să-l însoțească la redacție, deși era foarte probabil să se întoarcă seara târziu. I-ar fi plăcut să reînnoade șirul voioaselor drumuri la Sudova, când, dispensat de grijile volanului, își putea permite să dea frâu liber gândurilor spre a țese intrigile unor povestiri sau pur și simplu să asculte muzică, fără a se mai gândi la ceva anume. Îi era dor să retrăiască acele nevinovate escapade, sentimentul de liniște deplină și de libertate, de parcă s-ar fi aflat într-un concediu fără sfârșit, convins că a doua zi, după ce ar fi îndeplinit simpla formalitate de a o suna pe Veta și a-i învoi soțul, ar fi putut oricând s-o ia de la capăt. Și Oreste era neîntrecut în a-i întări acel sentiment de euforie deplină, înviorând mereu atmosfera cu bancuri și glume adunate de pe la feluriti indivizi, pe care-i cunoștea de îndată, oriunde ar fi oprit. Gândindu-se la toate acestea, mult timp mai târziu, ziaristul a afirmat în fața unei întregi mulțimi, fără teama de a cădea în ridicol, că mult mai săraci sunt cei care n-au avut șansa de a-l cunoaște pe nemaipomenitul Oreste.

Fără a reuși să se smulgă din preocupare, turnă cafea fierbinte într-o ceașcă, trecu în camera de lucru și o așeză lângă mașina de scris,

peste un teanc de foi dactilografiate. Aruncă apoi pe pat pernuța de pe telefon, ridică receptorul din care se auzea, cu pauze intermitente, semnalul ocupat și îl lăsă să cadă în furcă. Cerceta din priviri cărțile împrăștiate, foile mototolite și aruncate prin colțuri, și-și spuse că ar cam fi timpul să mai deretice puțin pe acolo. Se simțea ușor neliniștit și presimți că nu va fi o zi tocmai bună.

Ceva mai târziu, ridică receptorul; formă numărul lui Oreste, însă, fu nevoit să aștepte destul de mult. Răspunse în cele din urmă Antonel care-l informă lapidar că tatăl său fusese internat în spital la miezul nopții trecute. Nu știa nici el prea multe amănunte, ci doar cât aflase de la mama sa. Dorian nu mai insista cu întrebările, bănuind că Oreste continuase să bea după despărțirea lor și i se făcuse rău. Înainte de a închide, spuse îngândurat că va încerca să-i facă o vizită după ce se va întoarce de la Sudova. Știuse exact că treburile îi vor merge prost în acea zi.

Când un lucru începe prost, în nici un caz nu se poate sfârși bine, își spuse amuzându-se amar și-și aprinse o țigară. Gustul cafelei îl surprinse plăcut, atenuându-i încordarea, și-i permise să chibzuiască în liniște asupra situației. Se simțea obosit din cale afară, după noaptea agitată care trecuse și, în mod normal, ar fi fost de dorit să conducă altcineva mașina. Primul gând se opri asupra lui Costan care nu s-ar fi dat în lături la o adică să facă o plimbare, mai ales dacă putea fi sigur de o sticloanță, cum spunea, la întoarcere. Fără îndoială că și Geo ar fi fost interesat de escapadă, amintindu-și în ultima clipă că are de făcut rost de vreo piesă ce nu se găsește în tot târgul, nici s-o cauți cu lumânarea, de exemplu. Firește, în cel mai scurt timp, amândoi ar încerca să dea jos o parte din jegul ce le intrase prin porii, ar îmbrăca haine ceva mai curățele și, pe cai!

Diavolul surăde, într-adevăr, frumos, doar până te apucă în chingi, iar ziaristul îi cunoștea pe amândoi ca pe propriile sale buzunare și-și putea imagina scena cu ușurință. Căci de îndată ce au rămas singuri, băieții își spun că, în cele trei ore stabilite de comun acord, au ocazia să și clăti ochii admirând arhitectura feminină din oraș. Prefera stilul gotic și, cu siguranță, încă înaintea expirării timpului, ipochimenii bine dispuși, însoțiți de câteva matracuci din Rodăgești sau de prin satele învecinate, sunt lângă mașină. Cum Costan a tras la măsura ceva mai mult, e vesel peste măsură, strigă vorbe porcoase și propune individelor un chef strașnic în Rodăgești, de îndată ce vor ajunge acolo, perspectivă de care acelea sunt încântate peste măsură. Există, bineînțeles, o diviziune socială a muncii și Geo se pregătește să sofeze la întoarcere, căci, n-a băut decât două romuri mici, așa că face, doar pentru încălzire, câteva ture printre mașinile parcate în jur, urmărind în același timp reacțiile de entuziasm ale fetelor, și nu lipsește mult să se izbească de un Opel ce staționează imprudent la marginea parcurii, ceea ce ar fi însemnat cel puțin un far spart, care nu ar fi fost de găsit prin magazine săptămânii sale, chiar luni întregi. Geo se liniștește în cele din urmă și-și dă seama, la o numărătoare mai atentă, că ziaristul nici nu mai are loc, pentru că ei doi și cu cele patru pipițe fac exact șase persoane, de exemplu, și deci vor fi nevoiți să se înghesuie puțin. Îi spune, în treacăt, lui Costan că la întors

Eugen Evu

Trofeum corvinensis

(Lucafărul, nr. 9/2001)

Ehei, cetatea doarme de demult
Sus pe o stâncă neagră ca o iască,
Poate turiști spunând un vers ocult
Vor reuși cumva să o trezească

Dar azi se duce smogul fiindcă nu-i
Continuu foc, furnale n-au lucrat
Deci voievozii ei plecați hai-hui
Se pot re-ntoarce, aeru-i curat

Și-așa, prin ei, urgent înviorată,
Istoriei noi cetatea va clădi
Și eu voi pune-o mână pe-o lopată
Alta pe-un pix, creion sau ce o fi

Și când voi fi în vârf, pe metereze
Poeme voi citi mulțimii treze

Lucian Perța

acasă drumul li se va părea mai lung, căci vor fi nevoiți să se îndese ca sardelele, o chestie minoră la urma urmelor, iar mecanicul, încălzit bine și atârnat de privirile femelelor, scapă o înjurătură fără adresă, ce pișpiricu' mă-si, amintindu-și că la un hram a băgat zece mortăciuni într-o tărăboanță de Dacia, nu într-un Renault care, oricum, îi mai încăpător, să-și bage el picioru' dacă nu mai ia pe deasupra și vreo autostopistă.

Ziaristul se cutremură de oroare și încearcă înapăimântat să se smulgă din coșmarul în care îl aruncase pentru câteva clipe simplul gând de a cere ajutorul băieților. Reuși totuși să se scuture de acele imagini terifiante și excluse acum și în vecii vecilor varianta. Mai curând ar fi apelat la Vichentie, doar așa, să-i țină de urât ori să-l împiedice să ațipească la volan, căci era puțin probabil ca idiotul să aibă permis de conducere. Stinse țigara și sorbi ultimele picături de cafea, cântărind în minte și posibilitatea de a ieși la ocazie. În alte împrejurări, autostopul ar fi însemnat pentru Dorian o plăcută aventură, numai că de astă dată era nevoit să transporte un plic doldora de hârtii compromițătoare pentru mafioții de la fabrica de spirt, dar și periculoase e-a dreptul pentru persoana lui, dacă lua câtuși de puțin în serios avertismentele de ultimă oră. În cele din urmă, se hotărî să iasă în târg și mai departe să meargă pe mâna întâmplării, cum obișnuia să facă ori de câte ori nu reușea să descopere vreo ieșire din impas.

Strecură plicul într-o geanta tip sport, din piele maro, pe care rareori o uita acasă, dar în nici un caz când se deplasa la Sudova. Într-un anume fel, consideră că această geantă face parte din personalitatea lui de ziarist; o purta mai tot timpul, chiar dacă se întâmpla să nu conțină decât reportofonul, carnetul și un pachet de țigări, lucruri ce i-ar fi încăput fără probleme prin buzunare. Geanta reprezenta talismanul și, totodată, semnul său distinctiv. Și-o aruncă pe umărul stâng și căuta din priviri cheile, când telefonul începu să sune nerăbdător. Neștiind ceva de veștile contradictorii despre Oreste, care vânturau prin oraș, bănuia că Veta are noutăți, fără a mai lăsa geanta de pe umăr, apucă receptorul.

- Ticăloși ordinari, se auzi. Era aceeași voce îngroșată care îl amenințase noaptea. Cât o să mai mințiți oamenii cu fițuica voastră? Nu ți-au venit mințile la cap? Gașcă de borfași nenorociți, o să vă dăm o lecție ca s-o țineți minte. Vă-nchidem noi pliscu', cât de degrabă, dacă n-o terminați cu calomniile voastre, măgarilor! E ultimul avertisment, să știi, că n-o să aibă ce s-aleagă din hoiurile voastre!

Convorbirea cordială se întrerupse brusc și de această dată, deși nu mai intervenise cineva

Dorian îl trimise printre dinți la origini, lăsă geanta pe marginea patului și-și aprinse o altă țigară, încercând să le pătrundă sistemul de concepere al atacului. Mie la sută că ziarul apăruse pe tarabele din centru și articolul despre alcool trona pe prima pagină, deci iritarea lor era cât se poate de firească. Cu siguranță se așteptau la aceasta, pentru că din capul locului fusese anunțat un șir de articole pe aceeași temă a corupției. Dar prima amenințare telefonică fusese lansată astă-noapte, în urmă cu numai câteva ore, răstimp în care el n-ar fi putut mișca un deget pentru a opri noua apariție, ceea ce e de presupus că ei știau exact. Fără îndoială, conchise el, urmăreau să-l macine psihic, să-l sperie, ipoteză în care existau motive să se aștepte și la alte telefoane de acest fel.

Pe măsură ce se afunda în speculații și presupuneri, soluțiile imaginate spre a pune capăt tracasărilor de acest fel îi păreau tot mai idioate. Gândul de a scoate telefonul din priză ori de a anunța poliția fu de îndată înlăturat, căci era o stupiditate din o mie de motive. Nici dacă ar fi lăsat baltă treaba n-ar fi folosit la nimic, din simplul motiv că șeful său n-ar accepta nici în ruptul capului să nu continue pe cont propriu publicarea materialelor pe care le deținea, iar buba s-ar sparge tot în capul lui, căci nu avea vreo posibilitate de a-și convinge agresorii de inocența sa. Iar ideea unei eventuale mutări, pentru un timp, la Sudova, i se păru o aiureală. Drăguțe nu avea și nici rude acolo, iar la hotel putea fi descoperit în doi timpi și trei mișcări.

Netrecându-i prin cap nici o idee demnă cât de cât de a fi luată în considerare, agăță de umăr geanta, încuie ușa și se aruncă în necunoscutul zilei. Pe scări, trase câteva șuturi unui pachet mototolit de Carpați fără filtru, care lăsă o dără întreruptă din când în când prin praful gros de pe scară și alunecă apoi, la primul etaj, pe sub balustradă. Cufundat în gânduri, fu cât pe ce să se ciocnească de domnul Lupancu la ieșirea din bloc. Omul tocmai se întorcea de la spital, cel puțin așa se putea deduce din spusele lui, unde Oreste se cazase și era bine mersi.

- L-am văzut, domnu' meu. Că nu-s bat, îl asigură lacrimând pe neașteptate. Doamna Resilva spune că-ș bat, da' nu sunt. Îs mîncat, pân' aici, adăugă și-și arătă gâtul cu un deget.

Observând impulsul vecinului său de a-l îmbrățișa, ziaristul se trase puțin în lături și zâmbi. Era nostim să-l auzi discutând cu nevastă-sa, doamna Resilva, așa și pe dincolo, bineînțeles, când era relativ treaz, căci, altminteri, domnul Lupancu rareori îndrăznea să coboare din pod. Se mutase la cușetă de câtuva timp și se deprinsese într-atât să doarmă și să se învârtească pe acolo, încât toți vecinii începură să se întrebe ce va face pehlivanul de îndată ce va da frigul.

Dorian încercă să scape de nedreptățitul său vecin, aprobându-i întru totul bolborosca, numai că manevra se dovedi inefficientă în fața avalanșei de plângeri la adresa doamnei Resilva, pe care acela o avea de formulat. Și salvarea se numi Vichentie, care apără aproape în fugă de după colțul frizeriei. Din când în când aruncă înapoi priviri repezite, ca și cum s-ar fi temut să nu-l urmărească o întreagă armată de găligani bătuși. Depăși curând punctul termic și tocmai intenționa să vireze cu toată viteza la stânga spre garajul sau pe prundișul peste care tresăreau

la adierea vântului câteva bucăți de hârtie împrăștiat de la containerul de gunoi, la nici douăzeci de metri de ei, însă prea absorbit de propria sa problemă pentru a-i mai băga în seamă. Totuși, auzindu-se strigat, bărbosul tresări și se opri locului adulmecând prin aer potențiale primejdii, de parcă ar fi fost orb de-a binelea. În cele din urmă, orbirea se dovedi a nu fi totală, ci doar pe măsura celor câteva pahare de carcalete sau cine știe ce altă scursoare de la „Coroana“.

- Omule, unde alergi așa? îl întreba Dorian, după ce Vic se trase mai aproape de cei doi.

- Acasă, răspunse acela cât se poate de serios. M-o fugărit poliția, de parcă-i piața lor.

Domnul Lupancu băigui ceva dând din mâini. Ziaristul cântări în minte răspunsul lui Vichentie și zâmbi, impresionat oarecum că vagabondul considera propria sa casă, în care găsea ocrotire și liniște, acea maghernită părăsită, cu pereții din scânduri putrede, prin care pătrundea ploaia. În alte împrejurări, gândurile ziaristului s-ar fi pierdut în cine știe ce speculații pe tema fericirii omului și altele la fel de tembele, numai că acum era cât se poate de zorit.

- Nu faci o plimbare la Sudova, Vic? întrebă fără ocolișuri inutile. Nu stăm mult, în câteva ceasuri suntem înapoi.

Vichentie se legănă un timp de pe un picior pe celălalt, ca și cum ar fi fost pus în situația de a-și drămălui foarte exact timpul de care putea dispune pentru o simplă distracție, iar ziaristul înțelese ca întâmplarea începuse să-și facă deja jocul.

Marius Tupan: Domnule Nicolae Breban, ce (sau cine) v-a îndemnat să candidați la Președinția U.S.?

Nicolae Breban: Inamicii, bineînțeles, mă îndeamnă să-mi pun în joc timpul, energia și prestigiul, pentru a mă implica în lupta între interese de grup (a unora!) sau contra inerției sau fatalismului multora!... Și, bineînțeles, amicii, care mă de-consiliază s-o fac, în favoarea unor cărți ce mă așteaptă...

M.T.: Aveți unele opinii critice față de actuala conducere sau vi se pare că nu i se poate imputa nimic? Ce corecții ați putea aduce modului de administrare a fondurilor și a Fondului și la ce rezultate s-ar putea ajunge?

N.B.: În primul rând, vreau să elogiez fosta conducere ce a scos Uniunea Scriitorilor din impas, regretatul (și prietenul meu!) Laurențiu Ulici și valorosul prozator ce este Eugen Uricariu. Corecții?!... În primul rând, lipsa transparenței veniturilor și cheltuielilor, o boală, de fapt, a întregii administrații românești. Doi: absența unor manifestări de anvergură intelectuală, națională sau internațională, desigur, cu excepția întâlnirilor de la țărnuț mării. Un punct pozitiv, totuși: "instituția" premiilor literare, cele mai prestigioase - și ca substanță financiară! - din ultimii ani. Păcat că au stârnit proteste componența unor jurii! Punct negativ: degradingolada editurii "Cartea Românească", o dată, printre cele mai prestigioase! (Îmi permit să adaug că eu am fost cel care a înființat-o, în 1970, ca președinte al unei comisii a Uniunii Scriitorilor pentru o editură a scriitorilor pe care C.C. al P.C.R. nu o voia și în nici un caz cu profilul pe care l-am impus eu, adică cu dreptul de a edita scriitori români clasici și universali. Am renunțat însă la postul de director deoarece voiam să conduc "România literară". Dar, pentru că am luptat pentru această editură, îi urmăresc cu atenție și cu dezamăgire evoluția. Ea trebuie să devină din nou prestigioasă și, de ce nu, pozitivă în bilanțul contabil!...)

M.T.: Considerați că prezența dumneavoastră în fruntea breslei noastre e o garanție că scriitorii români vor fi mai bine protejați și vor căpăta noi drepturi de la guvernanți? Am înțeles, din relatările presei, că ați dori ca U.S. să treacă sub tutela Ministerului Culturii. Ce avantaje și ce dezavantaje ar avea?

N.B.: Se spune că eu vreau ca U.S. să treacă sub tutela Ministerului Culturii.

Observ că se pun deja în mișcare zvonuri calomnioase înainte de a-mi anunța candidatura! Nu, e vorba de cu totul altceva: de dorința mea de a repara o gafă gravă pe care a făcut-o, în 1990, conducerea Uniunii Scriitorilor (ca și cinematografia, printre altele!...) de a se rupe de la bugetul național! Unii imbecili cred că dacă ești "prins" într-o poziție la bugetul național - cum e Academia Română sau Fundația culturală! - îți pierzi independența! Or, dacă scriitorul român nu va obliga statul și parlamentul să-i asigure, an de an, o anume bază financiară, el nu numai că nu va fi "independent" dar... nu va fi deloc! Oare, anumiți "lideri" din mijlocul nostru nu știu de

nicolae breban

sărăcia lucie sau de-a dreptul mizerabilă în care trăiește scriitorul în ultimii ani, sau... posturile de senatori sau alte "îndemnizații" suculente ne-au făcut să uităm de necazurile grave ale majorității colegilor noștri?!...

M.T.: Ce performanțe răsunătoare în management ați stabilit ca să vă recomande pentru a căpăta o așa de notabilă și - de ce nu? - împovărătoare misiune?

N.B.: Ce am spus mai sus: lupta - angajându-mi întreg prestigiul și energia, până la ieșirea în stradă, dacă va fi nevoie! - pentru o poziție în buget, păstrarea Casei „Vernescu”, cu o transparență absolută a "întrărilor" și "ieșirilor" chiriei obținute; obținerea statutului de pensii câștigat de excelentul "manager" ce a fost Zaharia Stancu care, după o luptă acerbă cu "colegii" săi din C.C., a obținut un regim de pensii onorabil pentru scriitori, nu ca azi, când suntem "independenți" și primim marea majoritate o pensie mizerabilă, nedemnă pentru slujitorii și creatorii culturii române. Obținând aceasta - și promit că o voi face! - vom înceta și practica un pic cam jenantă a "sufertașelor" și a ajutoarelor punctuale, ce nici ele, câte au fost, nu erau comunicate obștei.

- O aplicare riguroasă a noii legi a sponsorizării ce, după câte am înțeles din sumarele ziarelor, permite în sfârșit sponsorilor să deducă subvențiile din baza impozabilă de la 3 până la 5 la sută și, în anumite cazuri - sănătate, învățământ și cultură până la 10%.

- Protest susținut contra "impozitului global" ca și contra TVA-ului, ce, exonerând cartea, îl împiedică de fapt pe editor să-și deducă cheltuielile de fabricație și difuzare.

- Apărarea susținută și organizată, printr-un corp de avocați pricepuți și "motivați", a scriitorului și a drepturilor sale în fața editorului ce, nu rareori, face bani frumoși pe spatele unor cărți și a subvențiilor acordate.

- Promovarea beletristicii contemporane în

țările de cultură occidentală, printr-un program anual de întâlniri între tineri scriitori și filologi englezi, nemți, francezi etc. cu scriitori români.

- Colocvii anuale ale poeziei, romanului, criticii și a îngrijitorilor de ediții, brutal neglijați azi, de stat și de Ministerul Culturii ce, sub conducerea lui I. Caramitru, s-a debarasat de răspunderea esențială a edițiilor din clasici din literatura universală.

- Și... altele, despre care vom vorbi dacă va fi cazul!

M.T.: Multe luni dintr-un an locuiți în străinătate. Vreți să conduceți prin corespondență breasla noastră?

N.B.: Fug la Paris - cum, înainte, fugeam în provincie! sau fug la munte, ca să lucrez, să mă pot izola. În cazul, însă, în care m-aș angaja la Uniunea Scriitorilor într-o poziție responsabilă, acest lucru, pentru câțiva ani cel puțin, ar avea întâietate.

M.T.: Fiind un prozator genial și în plină activitate creatoare, vă va rămâne răgaz și pentru a conduce destinele noastre literare? Cum? Prin ce metode?

N.B.: Am răspuns mai sus; în orice caz nu mă gândesc la președinția Uniunii ca la sinecură, ci ca la o răspundere publică, gravă și, pentru aceasta, aș propune lărgirea numărului membrilor consiliului și dări de seamă regulate, în primul rând financiare.

M.T.: Care credeți că ar putea fi susținătorii dumneavoastră? Ce le-ați promis sau le veți promite?

N.B.: Susținătorii mei...?! Sunt cei care-mi cunosc cărțile, opiniile, prestația mea. În trecut, în Biroul Uniunii Scriitorilor sau la "România literară" ca și cei care-și "amintesc" că nu ar încercat niciodată să mă "îmbogățesc" sau să profit de pe urma numelui meu sau a "oportunităților" ivite în cale.

M.T.: Există destule puncte divergente între grupurile de scriitori, între cele două binecunoscute uniuni de creație. În ce poziție vă aflați față de fiecare? Intenționați să le unificați sub o singură conducere sau face o separație netă între cele două organizații?

N.B.: Sunt pentru o unificare a forțelor scriitoricești "vii", situația tulbură și ingrătă a economiei și guvernărilor nu ne permite, azi, divergențe de organizare. Pentru acest motiv, aș dori ca membrii ASPRO să ia parte alături de noi la întruniri ca și la alegeri, cu drept de vot. (Problema timbrului literar, evident, importantă, o putem rezolva împreună și pe cale amabilă.)

M.T.: Credeți că actualul statut al U.S. corespunde cerințelor firești de funcționare a breslei noastre? Aveți de gând să influențezi Conferința U.S. într-o anumită direcție pentru modernizarea statutului?

N.B.: Actualul statut nu mi se pare democratic, întrucât nu permite alegerea forurilor conducătoare și a președintelui în adunare generală. Mi se spune că nu sunt bani, acum, pentru așa ceva... iată, neexistând transparență la Uniunea Scriitorilor, nu putem ști cu adevărat dacă acest argument e valabil sau nu. În orice caz, eu cred că dacă ar fi existat dorința unei consfătuiri generale a membrilor Uniunii,

Nicolae Breban s-a născut la 1 februarie 1934, la Baia Mare, a terminat școala primară la Lugoj, unde urmează și liceul (bacalaureatul în 1952); studii de filosofie și filologie (câte un an, întrerupte în 1957) la Universitatea din Cluj.

Schimbă diferite ocupații: un an funcționar la Oradea, un an și șase luni strungar la Uzinele „23 August“, doi ani șofer la garajul Ministerului de Finanțe. Între anii 1970 și 1973 - redactor-șef al „României literare“. A debutat cu schițe în „Gazeta literară“ (1961); în volum cu romanul **Francisca** (1965). Colaborează la „Gazeta literară“, „Contemporanul“, „România literară“, „Luceafărul“, „Steaua“ etc. Romanele sale (**În absența stăpânilor**, 1966; **Animale bolnave**, 1968; **Îngerul de gips**, 1973) au fost vii discutate de critică, aducându-i notorietate. Cu **Bunavestire** (1977), proza lui Nicolae Breban devine obiectul unei dispute critice ascutite, angajând elemente politice.

Opera:

Francisca, București, 1965;

În absența stăpânilor, București, 1966;

Animale bolnave, București, 1968 (ed. II, 1969);

Îngerul de gips, București, 1973;

Bunavestire, Iași, 1977;

Don Juan, București, 1981;

Drumul la zid. Poem epic, București, 1984.

Pândă și seducție, București, 1991;

Elegii parisiene, București, 1991;

Riscul în cultură, București, 1995;

Confesiuni violente, București, 1995;

Amfitrion (trilogie), București, 1995;

Teatru, București, 1997;

Ziua și noapte, București, 1998;

Stricte amintiri literare, București, 2001;

Premii obținute:

Premiul „I. Creangă“ al Academiei (1965);

Premiul Uniunii Scriitorilor (1968, 1977);

Premiul Național pentru literatură (2000).

bani s-ar fi găsit!...

M.T.: Bănuim că aveți un program bine articulat și judicios întemeiat pentru a ne convinge că numai dumneavoastră trebuie să fiți ales președinte. Vă oferim prilejul să-l prezentați.

N.B.: Am răspuns mai sus.

M.T.: V-ați gândit și la o echipă competitivă cu care să lucrați în Calea Victoriei 115? La ce scriitori intenționați să apelați? Ce calități ați găsit la ei?

N.B.: În cazul în care-mi voi anunța candidatura și în cazul în care ea va fi acceptată, bineînțeles, voi propune și o echipă cu care să pot lucra în armonie și eficiență. Din ea nu va lipsi însă, un bun „administrator al banilor și al organizării“ și, mai ales, un bun manager pentru „a obține acestea“!

M.T.: Dacă nu vei reuși să obții fotoliul de președinte, vă veți mulțumi și cu cel de vicepreședinte? Secretar al U.S. vă convine?

N.B.: Nu. Cum o spuneam mai sus, eu nu doresc o sinecură, ci un post de răspundere, pe măsura prestigiului meu.

M.T.: Ați vrea să răspundeți la ceva anume, fiindcă eu nu v-am ghicit întrebarea? Aveți prilejul să vă luați la întrebări.

N.B.: Nu, întrebările dumneavoastră, epuizează, pentru moment, cred eu, unele dintre preocupările mele și ale colegilor mei.

Interviu realizat de
Marius Tupan

GÂND DE ÎNTÂMPINARE

de STELIAN TĂBĂRAȘI

„Pentru orice lucru e o clipă prielnică“ zice poetul Vasile Ioan Ciutacu citând din Eccleziast, parcă justificând, parcă scuzând un debut târziu, ca o înflorire de-a doua, dar încununând cu succes o existență poetică de peste o jumătate de veac. Judecându-l după măsura „promoțiilor“ regretatului Laurențiu Ulici (promoția nu ca un reper calendaristic, ci ca o identitate literară, impact estetic), Vasile Ioan Ciutacu este un șaptezecist; el aparține generației care găsisse refăcută legătura cu marii poeți interbelici Blaga, Barbu, Bacovia, Arghezi; generației care plasează, cu abilitate inserturile sau aluziile culturale, netezind drumul pentru mai târziu apariție a postmoderniștilor. Dar și o temporizare a tipului de metaforă aeriană ori telurică, moștenite din lumea lui Labiș („privești pe drumul îmbrăcat de iarnă/ Cum ziua se retrage fără urme/ Doar lupii mirosind lăptoase stele/ Le sprijină în boturi peste culme“), sau a lui Bacovia („Atât de fericiți/ Lângă ceaiul fierbinte/ Și când nu mai avem aproape nimic/ Înapoi și-nainte...“).

Descânțete pentru viață și moarte este un volum cu dramatice ecouri existențiale, poetul însuși (trăitor în orașul Comarnic) nefiind ocolit de drame și tragedii, de iubire și singurătate, profilate toate acestea pe un abur mitologic pe care pământul său natal îl respiră fără parcimonie: „De la nord până-n apus/ Mă întreb unde te-ai dus,/ De la sud la răsărit/ Tot pământu-am răscolit/ Că doar, doar voi întâlni/ Urma ta de-acum cinci mii...“. Nu lipsesc dintre „descânțete“ ecourile baladești, mioritice („Până când va fi sorocul/ Tot un brad îmi este locul/ Ca s-asculț pădurea nuntă/ Ce prin cetini mă descântă...“), sonorile de litanie ori psalm („Până ard între amnare/ Oasele-mi de lumânare“). Multele dedicații de sub titluri vădesc lecturi profunde, nelăsând loc viziunilor provinciale, ele se adresează lui Șt. Aug. Doinaș, Tudor Arghezi, Andrei Pleșu, N. Manolescu, Eugen Simion, Ileana Mălăncioiu, Radu G. Țeposu, Ioan Alexandru, Marin Preda ș.a.

Volumul este o acoladă poetică de peste 25 de ani, cititorului avizat nescăpându-i truda poetului de perfecționare. Cum nu ne îndoim că acestor rânduri de întâmpinare le vor urma și alte comentarii critice, ne exprimăm doar speranța că, poate, mai puțină încrâncenare și un strop de viziune ludică (pentru că preaplinul lirismului său dramatic se simte uneori încorsetat în disciplina prozodiei riguroase) vor deschide noi hotare poeziilor lui Vasile Ioan Ciutacu.

Erată:

În interviul realizat cu Mihai Sin s-au strecurat câteva greșeli de corectură, pe care sperăm că cititorul le-a sesizat sigur. Semnalăm totuși două dintre ele: se va citi „romgleză“ în loc de „mongleză“ și „frangleză“ în loc de „fran-ingleză“

Eugen Uricaru s-a născut la 1 noiembrie 1946, la Buhuși, județul Bacău. În 1964 absolvă Liceul Militar „Ștefan cel Mare” din Câmpulung Moldovenesc, iar în 1971 își ia licența în Filologie, secția română-italiană, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj. În 1968 fondează revista „Echinox” împreună cu Marian Papahagi și este redactorul-șef al primului număr. Din cauza sumarului deranjant (Eliade, Cioran, Heidegger etc.) este destituit. Între anii 1971 și 1990 este redactor la revista „Steaua”.

La 22 decembrie 1989 întemeiază, la Cluj, cotidianul „Adevărul în libertate”, ziar independent, iar în 1991 devine redactor-șef adjunct al revistei „Luceafărul”. În martie 1992 este numit atașat cultural la Atena - demisionează în urma unui conflict de principii cu ambasadorul României în Grecia. În 1993 este numit director adjunct al Academia di Romania din Roma, funcție în care rămâne până în 1995. În același an este numit secretar al Uniunii Scriitorilor din România, iar în 1997 vice-președinte al Uniunii Scriitorilor din România.

eugen uricaru

Marius Tupan: Dragă Eugen Uricaru, ce (sau cine) te îndemnă să candidezi la Președinția U.S.?

Eugen Uricaru: Referitor la „ce” - faptul că doresc să continuu un proiect, la care am participat alături de Laurențiu Ulici, atât cât se poate continua. Cât privește „cine” - cu siguranță există și acești „cine” și voi afla numărul lor la rezultatul votului de la Conferința Națională. Din fericire pentru mine știu „cine” nu mă îndeamnă să candidez - autorul Eugen Uricaru.

M.T.: Ai fost (ești) vicepreședinte al U.S. Se vorbește și se mai și scrie mult despre desprinderea Fondului literar de U.S. Înțeleg că ai fost unul dintre inițiatori. Până se vor limpezi apele, ce ne poți spune?

E.U.: Fondul literar, în vechea sa formulă, cea prin care se acordau împrumuturi și ajutoare membrilor Uniunii Scriitorilor există și se numește Comisia Socială. Anul trecut s-au acordat peste un miliard de lei ajutoare nerambursabile de către Comisia Socială a Consiliului Uniunii Scriitorilor din România. Fondul Literar din România, organizație de gestiune colectivă a drepturilor de autor, înregistrată la Tribunal sub denumirea de COPYRO, are personalitate juridică și un domeniu specific de activitate conform Legii Dreptului de Autor, anume - protejarea drepturilor de autor după publicarea operei (piraterie, folosire ilegală, utilizare secundară etc.) și el protejează drepturile tuturor autorilor din România, de la matematică la poezie, aflându-se sub controlul direct al O.R.D.A., oficiu al Guvernului României. Nu văd ce tulburare de ape se produce atunci când se aplică legea! Dacă este ceva tulbure, aceasta s-ar putea să fie în domeniul datoriilor către breasla scriitorilor pe care le au cei ce nu au restituit banii împrumutați din fondul de doi la sută înainte de 22 decembrie 1989. Este doar o observație, nu o pretenție.

Ți se pare că prezența ta în fruntea breslei noastre e o garanție a faptului că scriitorii români vor fi mai bine protejați și vor căpăta noi drepturi de la guvernanți?

E.U.: Nu. Cine poate garanta?

M.T.: Ce performanțe răsunătoare în management ai stabilit ca să te recomande

pentru a căpăta o așa de nobilă și - de ce nu? - o împovărătoare misiune?

E.U.: În 1971 eram redactor la revista „Steaua” cu un salariu de 1435 lei (brutto), aveam o familie, soția era șomeră, m-am înscris să-mi construiesc un apartament (nu aparțineam și n-am aparținut nomenclaturii ca să primesc o vilă cu chirie) și am plătit lunar 750 de lei rate. Cred că este o performanță managerială, ce spui, Marius Tupan?

M.T.: Ai fost în diplomație, la Atena și Roma. De ce ai părăsit-o? Ai avut divergențe cu cineva? Nu te-ai putut adapta mediului? N-ai putut găsi colaboratori pe măsura ta?

E.U.: N-am fost „în diplomație”. Am fost detașat de la Uniunea Scriitorilor la MAE din inițiativa Anei Blandiana și a lui Laurențiu Ulici, care au propus Ministrului de Externe de atunci, Adrian Năstase, să încerce un experiment prin trimiterea ca atașați culturali a câtorva scriitori care să încerce o „schimbare de imagine”.

Au fost „șapte magnifici” dintre care doar Grete Tartler s-a hotărât pentru cariera diplomatică propriu-zisă. De la Atena am plecat în urma unei neînțelegeri de principiu cu Ambasadorul Stoicescu, faptul este clasat. Ministerul a considerat că am dreptate și drept urmare am fost trimis la Roma de unde am revenit la sfârșitul termenului normal de detașare. Vă asigur că am fost întrebat dacă doresc să lucrez în Minister și am răspuns politicos și zâmbind că nu. Oricum, spre liniștea ta, pot să-ți spun că, în ceea ce privește colaboratorii de acolo, întotdeauna le-am recunoscut profesionalismul net superior stării mele de „corp străin” în MAE.

M.T.: Care crezi că ar putea fi susținătorii tăi? Ce le-ai promis sau le vei promite?

E.U.: Sunt partizanul ideii că este nevoie de un președinte la Uniune. Toți cei care cred acest lucru sunt, natural, interesați în realizarea acestui deziderat. Din fericire, pentru pluralismul ideilor, există și o altă părere anume că este nevoie de Uniunea Scriitorilor pentru un Președinte al ei. Concluzia este firească în ceea ce-i privește pe susținători. Cât privește promisiunea sau făgăduielile nu pot decât să-l citez

pe Winston Churchill: „sânge, lacrimi și sudoare” ca să putem trece de acest prag la care se pune în discuție existența viitoare a acestei organizații profesionale.

M.T.: Știu că ai multe invitații în străinătate. Un președinte al U.S. care se confruntă cu destule probleme, ținându-se cont de situațiile dificile prin care trec creatorii ei, trebuie să aibă numeroase audiențe și să rezolve multe doleanțe. Ce strategie vei aplica?

E.U.: Îmi voi cere scuze, fie celor din străinătate fie celor care mă vor aștepta la Uniune. Cred că este o strategie bună, oricum mai bună decât strategia acestei întrebări.

M.T.: Există destule puncte divergente între grupurile de scriitori, între cele două uniuni de creație. Vei găsi totuși calea spre o reconciliere?

E.U.: Nerespectarea Statutului Uniunii Scriitorilor din România de către membrii săi nu este un punct „divergent”. Uniunea a lăsat ușa deschisă celor care doresc să revină cu condiția asumării de către aceștia a prevederilor Statutului. Uniunea ar trebui să colaboreze cu celelalte organizații de scriitori, respectându-și și respectându-le identitatea. Cultura română și climatul intelectual din România nu ar avea decât de câștigat.

M.T.: Intenționezi să le unifici sub o singură conducere sau să faci o separație netă între cele două organizații?

E.U.: Vezi punctul 8.

M.T.: Crezi că actualul statut al U.S. corespunde cerințelor firești de funcționare a breslei noastre? Ai de gând să influențezi Conferința U.S. într-o anumită direcție pentru modernizarea acestuia?

E.U.: Orice Statut (chiar și Constituția) este perfectibil. Trebuie să te dezamăgesc, nu am puteri paranormale și nici înclinații dictatoriale. Comitetul Director a redactat câteva propuneri de modificare a Statutului și

Scrieri:

- 1974 - debut editorial cu volumul de povestiri **Despre purpură**, Editura Dacia.
 - 1977 - **Rug și flacăra**, roman, Editura Dacia, reeditat în 1998 la Editura Vitruviu, într-un proiect mai mare cu titlul **Stele călătoare**, vol. I; **Antonia**, nuvele, Editura Eminescu.
 - 1978 - **Mierea**, roman (Premiul Uniunii Scriitorilor din România), Editura Albatros.
 - 1981 - **Așteptându-i pe învingători**, roman, Editura Albatros; ediție integrală **Așteptându-i pe barbari**, 1999, Editura Cartea Românească.
 - 1982 - **Vladia**, roman, Editura Cartea Românească; ediția a doua, 1997, Editura Allfa.
 - 1983 - **Memoria**, roman, Editura Dacia.
 - 1984 - **1784, Vreme în schimbare**, roman (Premiul Uniunii Scriitorilor din România și Premiul Academiei Române); ediția a doua, 1999, Editura Institutului European.
 - 1985 - **Stăpânirea de sine**, roman, Editura Cartea Românească; ediția a doua, 2000, Editura Allfa.
 - 1987 - **Glorie**, roman, Editura Cartea Românească.
 - 1988 - **La anii treizeci**, roman, Editura Cartea Românească.
 - 1990 - **Complotul**, roman, Editura Militară.
 - 1996 - traducerea romanului **Himere și bani** de Enrico Calamai, Editura Fundația Luceafărul.
 - 1997 - traducerea romanului **Pavilionul canceroșilor** de Alexandr Soljenițin, Editura Albatros și Editura Universal-Dalsi.
 - 1999 - traducerea romanului **Kaputt** de Curzio Malaparte, Editura Univers.
 - 2000 - traducerea romanului **Pielea** de Curzio Malaparte, Editura Univers.
- Este prezent în mai multe antologii din țară și din străinătate. Romanele sale au fost traduse în Rusia, Germania, Ungaria, Polonia, Grecia, Iugoslavia, Slovacia.

Conferința Națională le va lua, probabil, în discuție și le va aproba sau nu. Sunt propuneri judicioase și, unele dintre ele, absolut necesare pentru buna funcționare a Uniunii Scriitorilor și a Filialelor sale.

M.T.: De altfel, cred că ai un program bine articulat și judicios întemeiat pentru a ne convinge că numai tu trebuie să fii ales reședinte. Îți oferim prilejul să-l prezinți.

E.U.: Programul meu se bazează pe respectarea câtorva principii stipulate în Statut și anume:

- Uniunea este organizația profesională a membrilor săi;
- Uniunea este o organizație profesională apolitică;
- Uniunea se autofinanțează și realizează programe cu entități guvernamentale;
- Uniunea are programe culturale și sociale.

Iată un program normal pe care îl doresc îndeplinit de orice viitor Comitet Director și Președinte.

M.T.: Te-ai gândit și la o echipă competitivă cu care să lucrezi în Calea Victoriei 115? La ce scriitori intenționezi să apelezi? Ce calități ai găsit la ei?

E.U.: „Die Gedäken sind frei“ - Gândurile sunt libere - spune un proverb german, care trebuie completat cu o observație: însă realitatea ne constrânge. Dacă voi fi vreodată președintele Uniunii Scriitorilor atunci o să apelez la oameni probi și cu spirit de echipă. Fiind educat în spirit militar consider că nu poți realiza nimic de unul singur și nici având inte-

rese diferite de cele ale grupului căruia îi aparții. Dacă va fi cazul, voi propune să lucreze pentru Uniunea Scriitorilor colegi care vor și sunt în stare să ducă la capăt un mandat încredințat de colegii lor.

M.T.: Dacă nu vei reuși să câștigi fotoliul de președinte, țintești o altă funcție - de vicepreședinte sau secretar al U.S.?

E.U.: Nu mă interesează „fotoliul de președinte“, ci doar funcția de președinte în măsura în care voi putea să duc mai departe un program început de Laurențiu Ulici, program la care am contribuit știut și neștiut. Celelalte funcții nu sunt ținte, ci capcane, le cunosc și mă voi feri de ele cu succes.

M.T.: Te frământă ceva anume și eu n-am reușit să-ți stimulez confesiunile sau să te pun pe gânduri? Nu mai ezita, exprimă-te!

E.U.: Sunt mai mult decât preocupat de lipsa de *fair-play* și onestitatea care a copleșit lumea intelectuală. Cât privește „punerea pe gânduri“, ea chiar există. Mă întreb dacă nu cumva nenorocirea petrecută cu Laurențiu Ulici n-a făcut decât să premergească această „pierdere a minților“ pe care o văd citind ziarele unde publică de zor confrății interesați de prăbușirea Uniunii. Și mă întreb dacă nu cumva și mie „mi s-au luat mințile“ pentru că mă încăpățânez să fiu devotat unor idei pe care chiar Dumnezeu le-a cenzurat, chemându-l pe Laurențiu Ulici la El.

Interviu realizat de
Marius Tupan

marta bărbulescu

Ca să nu mor în moarte...

Am cules via din Galaad,
veghindu-mă
să nu mor în moarte;
teascul inimii m-a zdrobit,
pământul s-a înroșit:
Strigă, arde ca un fier încins,
se clatină ca un om amețit..
Potirul din care m-a băut s-a spart
și cioburile i-au sângerat tălpile..
Am cules via din Galaad,
păsări târzii n-au mai aflat partea
moștenirii,
zboruri au speriat crengile pomului
încărcat de roade
și-au aprins focul mâniei..
Sunt o simplă eroare
în lașitatea de-a mă accepta
veghindu-mă
să nu mor în moarte..
Pământul s-a înroșit, strigă, arde,
ca un fier încins,
se clatină ca un om amețit!
Potirul din care m-a băut s-a spart
și cioburile i-au sângerat tălpile.
Mi-am ascuns sufletul într-o crăpătură
din peretele muntelui..
Când l-am aflat n-am mai găsit din el
decât o speranță
veghindu-mă
ca să nu mor în moarte..
Am cules via din Galaad
și-n loc s-a înălțat
un rug de limbi, blestemându-mă
fără nici un temei..
Umbră nepereche mă tem de mine,
veghindu-mă
ca să nu mor în moarte..
Pământul s-a înroșit,
se clatină ca un om beat..
Neamurile își dau sufletul
sub tălpile lui -
tescuindu-i ca pe struguri
sub greutatea păcatelor..
O simplă eroare în lașitatea
de a mă accepta,
veghindu-mă
ca să nu mor în moarte...

svetlana teleucă

poetului M(eu)

Înjunghiat în cel mai pervers gând al tău
te-ai răstignit în mine cu prezență obligatorie
(și) vorace
privești (d)inlăntu(1)
prin g(ă)urile o(ra)culare ale globulelor (verzi!)
și țintești în muștele care-mi treieră deșertul
în plină efervescență glaciară
aș vrea să intuiesc ezitarea ta printre acele de spin
care dezlănțuie iubirile înrâncenate
și cred
doar uneori
la o atingere de pulbere
când mă cutremur în fața micimii de gând
incolor
că vei declanșa peste încă o mie de ani
o altfel de apocalipsă

Smulge-mi ochii de pe fruntea ta
ca pe-o dulce iluzie încăruntită printre pașii livizi
zăvorâți în umbra de rouă
aruncă-i în mijlocul iernii
între lupii stingheri
amețiți de verdele sângelui fierbinte din privirea mea
și ca un Ioan peste ape
sapă izvorul din ei
poate într-o zi vei găsi haita de lupi
sugrumată de dorul de tine

În sala de așteptare
ghemuită sub creasta protectoare a unei halucinații
o muscă agită spiritele
cineva
aruncat într-o lojă a discordiei
își moțâie conflictele motivaționale
vecinul
cu mâna stângă îngropată în creștetul capului
ține morțiș cele câteva vise să nu fugă cu inima-n dinți
cu trenul de Timișoara la cușetă
căci și ele (ca toate femeile) sunt niște curve
restanțiere la capitoul fidelitate
pe altă paletă a umbrei cerșetorului vorace
înfulecă brânza topită fără a demistifica imaginea-flutură
de pe panglica cordon ombilical a(1) iluziei
doar eu
la capătul liniei de plutire culeg lame de sânge
din palma ochilor tăi
îmi plimb reflexele tălpilor măcinate de frunți de nisip
printre sârme ghimpate
și dibui(esc) pe sub urm(n)e
scrâșnetul chitarei uitată în oaze de vene sonore...

Durerea, instrucțiuni de folosire

1

dar
dar iubirea e un templu
dar iubirea e o vrere
și e fardul rece care

înlăcrimează și speranța
cu durere (p.s. din lipsă de inspirație
poemul se încheie aici)

2

pentru mine poezia e-o cetate
cu porțile nepăzite (vai ce m-ar fi
muștruluit domnul ștefan cel mare)
pentru mine poezia poate fi o

lesbiană notorie care se iubește când
cu moartea când cu realitatea iar
dacă insist poezia mea sunt eu
jurnalul intim de front
al lui Dumnezeu

3

eu dacă vreau te pot numi zidul
meu chinezesc sau autobuzul 5
gară centru și retur te pot
numi un manual de inițiere

în provizoriu și-ntâmplare
femeia mea tu efectul de durere
obligatorie tu patria
mea zilnică de toamnă

4

mă simt atât de singur încât și
palmele cu care te-am lovit
plâng de rușine
încât și ghitara s-a spart

înflorind ca o rană (mereu
interioară) nu-mi rămâne decât
să cânt la
gratiile care ești.

5

ah viața o scară de nisip
pe care ne prăvălim fără să
știm în deșertul inimii
eventual o probă de elasticitate
a durerii (ah viață cimitir al
suferinței) un text

6

așa cum există o
roată de rezervă sau o rană
interioară de rezervă așa cum
există o dragoste un eșec

o mască de rezervă de ce

virgil panait

n-ar exista doamne și un
destin de rezervă asta așa
pentru impresie artistică

7

ființa?
țărnuț
scufundat
al unei
clipe

Gelos și invidios pentru realizarea magnifică și bănuindu-l pe Foucquet de malversațiuni, Ludovic al XIV-lea a dat ordin lui d'Artagnan să-l aresteze pe acesta, care a și făcut-o în 1661 și l-a condus la închisoarea din Castelul Vincennes.

Cum Foucquet era mecena lui La Fontaine, „l'homme à fables“ s-a trezit de la o zi la alta fără nici o subvenție care să-i asigure ziua de mâine. Așa se întâmplă: când „cei mari se ceartă“... scriitorii mor de foame. În schimb, Molière și Racine au rămas în societatea de spectacol patronată de Colbert și în special de Ludovic al XIV-lea.

După câteva zile, petrecute fără televizor și telefon, ne-am întors la Paris, care părea un infern plouat și zgomotos.

14 mai 1997

*Primit de la Petre Mihai Băcanu („România liberă“) ziarul în care s-a publicat **Scrisoarea deschisă adresată Președintelui Uniunii Scriitorilor, Laurențiu Ulici**, prin care ceream o dezavuare (nu o condamnare) a scriitorilor care au colaborat și elogiut puterea din timpul vechiului regim. Scrisoarea a fost refuzată de „România literară“. Nu cred că va avea nici un răspuns sau ecou, nici din partea lui Laurențiu Ulici și nici din partea celorlalți scriitori.

Nu trebuie să speri pentru a acționa...

16 mai 1997

* Ezra Pound.

Cu câțiva ani înainte de a muri, E.P. a intrat într-o perioadă de tăcere totală. A fost întrebat de un prieten cum se simte. El a răspuns cu un singur cuvânt: „Infern!“

În timpul celui de-al doilea Război Mondial, cel care a căutat „o nouă formă, ordine, cultură și chiar o nouă civilizație“ a fost atașat politicii lui Mussolini, asigurând emisiunile la radioul italian. În 1945, armata americană îl acuză de înaltă trădare, îl arestează, îl închide într-o cușcă metalică și îl transportă în Statele Unite. Este judecat, considerat iresponsabil și internat într-un spital psihiatric până în 1958. După 12 ani se întoarce în Italia și scrie mai multe volume de poezie: **Cantos**, inspirate de cultura confucianistă chineză. În **Cantos** 111-117 putem citi: „Vers la limpide, voilà l'exultation/ Du naufrage du temps, ces fragments/ Je n'arrive pas à la cohérence/ La lumière pure, nous te supplions,

bujor nedelcovici

PUTEREA MAGICĂ

nous te supplions“. Poate Ezra Pound este exemplar prin dezacordul dintre destinul politic ales alături de dictatura fascistă și vocația de poet al luminii. Între aceste două extreme el nu a reușit să trăiască și să rostească decât un singur cuvânt: „Infern!“.

Un destin asemănător a avut Charles Maurras, care a fost tradiționalist (pe linia lui Chateaubriand), regalist (Joseph de Maistre), anti-drayfusard, naționalist (directorul ziarului „L'Action française“) și partizan al unirii cu Italia fascistă. C. Maurras și-a pierdut pe rând prietenii apropiați: Jacques Maritain, Robert Brasillach, Georges Bernanos. În 1944 a fost condamnat la închisoare pe viață, iar după opt ani, în 1952, a fost grațiat. André Malraux spunea despre C.M.: „Pour lui, toute pensée se convertit en action“, iar Bernanos era de părere: „Le destin temporel d'un homme si cruellement divisé contre lui-même“.

Doi scriitori care s-au plasat greșit în timp și în istorie, care au plătit pentru eroarea și erezia lor și poate tocmai de aceea putem să-i citim cu interesul unor artiști care s-au salvat prin penitența lor.

22 mai 1997

* Grégoire a văzut un film cu o zână care avea o putere magică.

- Tata! Poți să-mi cumperi și mie... **puterea**?

- Ce putere? I-am întrebat eu.

- Puterea magică!

- Nu! Puterea nu poate fi magică decât în povești, iar puterea din comerț nu are nimic magic...

- N-am înțeles nimic...

- Ai dreptate, Grégoire... Hai să mergem în pădure, pe stradă, cine știe... poate o să găsim

puterea pe care o dorești...

24 mai 1997

* Plimbare cu bicicleta în Bois de Vincennes.

În ultimul timp, n-am făcut gimnastică și nu am ieșit cu bicicleta. Îmi simțeam trupul greoi, îmbătrânit... După ce am făcut cinci ture de pistă, m-am oprit în locul meu preferat: un colț izolat din pădure cu iarbă proaspătă. Am făcut câteva genoflexiuni și flotări. La urmă, am rămas cu trupul lungit pe iarbă și cu fața la pământ. Atingeam cu buzele câteva fire de pădădie. Mi-am zis: „Vrei să mai trăiești? Vrei să mai scrii? Atunci mușcă din țărână dar... **mișcă-te!**“

27 mai 1997

* O persoană apropiată mi-a spus ieri seară: „Am făcut parte din clase sociale diferite. Tu ai fost persecutat în vechiul regim, eu am avut o copilărie fericită... Nu vreau să-mi stric amintirile și nici nu pot să împărtășesc suferința pe care ai trăit-o!“

Am tăcut siderat. Cu alte cuvinte, nu mă interesează persoana ta și nici a celor din care ai făcut parte. Indiferență? Cinism? Ignoranță? Lașitate? Nu! O sinceritate brutală care ascundea ideea: „Suferința este intransmisibilă pentru cei care nu au imaginație și reduc totul la persoana lor“.

migrația cuvintelor

“CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE“

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Cartea Părintelui Profesor Vasile Gordon, de la Facultatea de Teologie din București, intitulată simplu **Predica ocazională** reprezintă teza de doctorat susținută de autorul ei în 1998 la aceeași facultate. Lucrarea este mai mult decât se anunță prin titlu; ea slujește în principal domeniului liturgic, dar și celui lingvistic. Este o carte scrisă cu multă dăruire în care - cum spunea Preotul Profesor Constantin Galeriu, îndrumătorul științific al tezei, autorul „a pus toată experiența pastorală și didactică, realizând astfel o lucrare de excepție în omiletica românească“.

Prin subiectul pe care îl abordează, chiar dacă nu se face referire la cuvânt ca unitate lingvistică, autorul **Predicii ocazionale** are permanent în minte noțiunea de cuvânt și funcționalitatea expresiei lingvistice, iar în capitolul al IV-lea al lucrării abordează direct și probleme legate de limbaj și metalimbaj. Vom relua cu această ocazie, în limita spațiului și a caracterului rubricii noastre, câteva idei pe care le-am mai dezbătut și cu alte ocazii, dar care pot primi acum explicații suplimentare în urma lecturii cărții semnalate mai sus.

Am mai amintit cu alte ocazii despre terminologia religioasă și subliniam și atunci un fapt constat deopotrivă de lingviști și de teologi: puternicul conservatorism al limbajului nostru bisericesc. Este bine însă să se știe că Biserica Ortodoxă nu se opune înnoirilor, ci „mutărilor cuvân-

tului“. Actualizarea terminologiei religioase de care se mândresc atât de mult Biserica Protestantă și Catolică occidentale derivă din acordarea unei atenții exclusiviste cuvântului și puterii lui și mai puțin tainelor slujbei bisericești. O dreaptă și înțeleaptă cumpănă, însă, trebuie să existe între cele două. Așa cum afirmă și autorul cărții pe care am semnalat-o, biserica occidentală a promovat „o laicizare maximă a expresiei teologice a cuvântului revelat“ ca o consecință directă a Reformei. Cu toate acestea, criza bisericii occidentale nu s-a rezolvat. Terminologia noastră religioasă, este adevărat, s-a înnoit puțin, dar, observăm cu toții că, așa cum s-a întâmplat și în alte domenii, cuvintele și-au adâncit sfera semantică și totodată și-au mărit puterea de expresie. Astăzi **duh** este altceva decât **spirit**, **taină** altceva decât **mister**, **slavă** altceva decât **glorie**. Iar acest „altceva“, această conotație deosebită i-o conferă însăși contextualitatea specifică în care cuvintele apar încă de la începuturile creștinismului românesc. Nicolae Iorga spunea că „noi suntem - sau am fost - creștini de când suntem români“, accentuând astfel faptul că la români creștinarea este legată de însăși epoca de formare ca popor și de cea de constituire a limbii române. Prin forța lucrurilor sau a noastră, multe domenii și-au actualizat terminologia, înlocuind frumoase și „pline de înțelesuri“ cuvinte românești cu tot atâtea cuvinte internaționale. Este adevărat, chiar de la

această rubrică am recomandat de multe ori necesitatea sincronizării cu limbajele tehnice internaționale, dar, totodată, am condamnat înnoirile lexicale făcute sub capriciul modei străine, anglosaxone în special. Cuvintele noastre bisericești nu sunt deloc puține; sunt însă „dintru începuturi“ și tocmai de aceea mai pline de semnificație. Se știe că există în terminologia religioasă termeni preluați din cuvinte și expresii folosite de lumea romană păgână care au primit un sens nou, potrivit credinței creștine. Însuși cuvântul **biserica** este un exemplu în acest sens: la început, cuvântul latinesc **basilica** era un edificiu în care avea loc judecata. În urma edictului de la Milano din anul 313, Constantin cel Mare a dat aceste clădiri creștinilor care nu voiau să se închine lui Dumnezeu în temple păgâne. Ajuns în română, cuvântul s-a îmbogățit semantic, desemnând nu numai lăcașul de cult, ci și întreaga comunitate creștină. Grija noastră pentru cuvinte trebuie să fie maximă, atât pentru buna noastră înțelegere cât și pentru existența noastră ca națiune, deoarece așa cum sublinia și Preotul Profesor Vasile Gordon în cartea care ne-a prilejuit aceste rânduri: „Cuvântul este ziditor, însă atunci când se îmbină armonios: conținutul mântuitor al mesajului, acuratețea limbii, o formă cucernică de prezentare și urmărirea unui scop nobil al vorbirii“. Iar atunci când trebuie să actualizăm limbajul ar fi bine să avem în minte ceea ce spune Arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania în postfața care însoțește ultima ediție a unei cărți de rugăciuni: „Grija de căpetenie, însă, a fost aceea a îndreptării limbii. Făcând aceasta, m-am străduit să nu schimb nimic din ceea ce bătrânii ne-au lăsat frumos, să rămân cât mai adânc gândirii lor și, îndreptând acolo unde a trebuit să mlădieze graiul pe cumpăna dintre limpezimea înțelesului și dulceața rostirii. Unde este adevăr și frumusețe, de acolo nici folosul nu lipsește“.

FASCINAȚIA CUVÂNTULUI TIPĂRIT

De mai bine de două decenii, în mass-media, dominant a devenit audiovizualul. Fenomenul se observă și la noi, ce-i drept doar de câțiva ani, respectând parcă tradiția întârzierii cu care venim la orele de bilanț ale civilizației europene. Lumea se dă în vânt după imaginea vizuală ori auditivă, iar tinerele generații de jurnaliști preferă să se vadă, să le știe glasul și figura cât mai multă lume. La urma urmelor este firesc să te iubești pe tine însuși și să încerci să-i faci și pe alții să te aprecieze. S-a constatat însă că în audio-vizual se manifestă o neglijență - acceptată în numele ideii de firesc, de naturalețe - față de exprimarea corectă, îngrijită. Ei îi cad victimă nenumărați colegi, altfel instruiți și buni meseriași. Există însă, la câțiva - destul de puțini, ce-i drept - un adevărat cult pentru pagina scrisă elegant, inspirat și bine aranjată stilistic. Dintre ei, dintre acești colegi, unii și-au strâns însemnările între paginile cărților, demonstrând din nou, încrederea în magia cuvântului tipărit, în ecoul peste vremi al volumelor cuprinzând beletristică sau chiar jurnalistică

elaborată la nivel intelectual și artistic superior.

Zilele trecute am primit două cărți semnate de tot atâția colegi: doamna Aurelia Mocanu și domnul Costin Tuchilă. Îi cunoșteam bine, pe fiecare, le știam preocupările critice în literatură, muzică, teatru și arte plastice. Dar acum au oferit (nu doar mie, ci și viitorilor cititori) câte o surpriză.

Doamna Aurelia Mocanu, apreciat comentator al artelor frumoase, a publicat, la Editura timișoreană Brumar, volumul **Ibrișim**. Sunt poeme în proză cu 14 ilustrații de Emilia Kiss. Ilustrații în perfectă consonanță cu textele Aureliei Mocanu. Acestea dezvăluie nu doar un gazetar care a avut șansa să călătorească pe felurite meridiane, ci un veritabil artist capabil să strângă în forme extrem de concentrate impresiile despre oameni, obiecte, ființe, animale sau vegetale, care au ceva aparte. În formă, în destinul lor biologic, în modul cum privesc viața. Asociațiile de idei, trimiterile și aluziile rămân livești așa cum era de așteptat din partea unei autoare dedată plăcerii de a degusta frumosul în întreaga lui diversitate.

Ibrișim de Aurelia Mocanu este un debut literar demn de a fi salutat.

Cea de-a doua carte pe care o am în vedere poartă semnătura domnului Costin Tuchilă. Se intitulează **Punctul pe cuvânt** și a apărut la Editura Viitorul Românesc. Titlul, așa cum ați remarcat, preia rubrica susținută în emisiunea **Matinalul**, atunci când este prezentată de doamna Pușa Roth, la sugestia căreia Costin Tuchilă a pornit într-o adevărată aventură din martie 1997. Aventură, în sensul dificultăților pe care le întâmpină orice gazetar atunci când are obligația redactării unei rubrici fixe.

Mă număr printre aceia care l-au ascultat adesea pe Costin Tuchilă citindu-și, cu o voce ușor de recunoscut grație unei blândeți ironice, aceste tablete. Îi remarcasem spiritul de observație, capacitatea de a tăia firul în patru, umorul și oralitatea stilului.

Parcurgând cartea, eram curios dacă textul tipărit îmi va face aceeași impresie favorabilă. Am zămbit satisfăcut de previziunea mea: nici una dintre calități nu dispăruse, ba chiar, la lectură, mi s-au părut mai dense, mai profunde unele comentarii.

Ca și Aurelia Mocanu, Costin Tuchilă confirmă ceea ce spuneam mai sus: încrederea în cuvântul tipărit, în carte, nu are cum să se stingă, în pofida tuturor tentațiilor specifice audio-vizualului.

La Editura Universitaria Craiova a apărut volumul **Obsedantul și cenușiul**, semnat de domnul Mihai Pompiliu Constantinescu. Profesor cu largi preocupări culturale (se află printre cei trei autori ai bibliografiei și antologiei romanului românesc), domnul Mihai Pompiliu Constantinescu este și un remarcabil poet, extrem de sever cu sine și zgârcit în a oferi câte ceva revistelor literare de-a lungul anilor. Editorial a debutat târziu, după 40 de ani, în 1993: **Nevoia de iubire** era titlul primei cărți, urmate de **Viața fără metafore** (1998), **Imparul** (2000) și această antologie care cuprinde și versuri până acum inedite.

Obsedantul și cenușiul mi se pare într-adevăr o antologie, fixând imaginea unui poet rafinat, cult, capabil să elimine piesele nesemnificative și să dea unitate stilistică și tematică poemelor selectate. Caracteristicile principale ale liricii domnului Mihai Pompiliu Constantinescu au fost sesizate de prof. Ovidiu Ghidirmic în substanțiala

prefață semnată. Criticul a subliniat meditația continuă asupra poeziei, a soartei și a rostului artistului, un adevărat leit-motiv în volumul amintit. Observație evident corectă. Și a mai subliniat nevoia de iubire (sugerată de titlul primei apariții editoriale) într-un timp cam impropriu acestui sentiment atotcuprinzător. Prin aceasta, în special, autorul este văzut ca un **impar**, confundându-se cu poezia pe care o scrie. Se degajă de aici un aer de nobilă simplitate prin expresia elegantă, prin profunzimea metaforei. Aș adăuga **firescul** discursului său liric. Nimic sofisticat, prețios, nici

un exces de erudiție (deși livrescul există), niciodată tentația de a-l privi pe cititor de sus. Dar, se cuvine a o spune clar, cititorul avut în vedere este unul avizat, capabil să vibreze la mărturiile făcute adesea la înaltă febră poetică. Iată o mostră elocventă pentru stilul său sobru și concentrat: „Fiecare adolescent/ visează/ o noapte a nopților/ de aceea murim adolescenți./ Restul e visul din vis“ (**Noaptea nopților**).

Citind multe asemenea versuri, nu cred că domnul Mihai Pompiliu Constantinescu, va abandona vreodată poezia.

UN IMPAR

Prima oară (nu mi-aduc aminte exact anul) când am întâlnit numele domniei-sale, domnul Pericle Martinescu, mi-am închipuit un ins impunător, masiv, de nezdruncinat în soliditatea fizică și psihică, pentru că sonoritatea numelui spre așa ceva conducea.

Mult mai târziu, când l-am cunoscut la Radio am avut surpriza de a întâlni un om a cărui înfățișare era în contrast cu imaginea încropită cândva. Am întâlnit un delicat, sfios, o structură parcă fragilă. Soliditatea îi era conferită doar de integritatea caracterului, de cultura întinsă și de tăria cu care își apăra convingerile. Și a mai existat, desigur, o rezistență fizică aparte, grație căreia a reușit să împlinească în februarie 2001 o vârstă greu de atins: 90 de ani.

90 de ani de viață, dintre care „doar“ vreo 70 dedicați literaturii și gazetăriei.

Domnul Pericle Martinescu s-a format și a debutat într-unul dintre cele mai spectaculoase decenii: 1930-1940. De aici, dimensiunile culturii

sale și tot de aici, respectul de care a fost înconjurat de cititori. Romanul de debut (**Adolescenții din Brașov**) lăsa să se întrevadă o frumoasă carieră în beletristică. Nu s-a întâmplat așa, pentru că războiul și apoi instaurarea comunismului au deturnat multe destine. De aceea n-a mai publicat decât traduceri, iar târziu a revenit cu escuri și amintiri. Paradoxal, abia după 1990 numele său a început să circule cu adevărat, amintirile mereu substanțiale, făcându-l extrem de util în descifrarea atâtor și atâtor taine din ultimii cincizeci de ani. Ele vizează atât viața literară, cât și pe aceea social-politică. Scrisul său

este plăcut, expresia aleasă, vocabularul armonios, intuițiile corecte și subtile. Om de remarcabilă modestie, n-a umblat după onoruri, după recunoașterea unor merite reale.

Domnul Pericle Martinescu rămâne un înțelept, retras adesea în umbra marilor bărbați pe care i-a cunoscut. Prin ei a căpătat o aură aparte de distincție și noblețe, venindu-i atât de bine acum, la vârsta patriarhilor. Sper, din suflet, să avem (eu sau altcineva) ocazia să scrie pagini omagiale și în anul 2011.

Pagină realizată de
Liviu Grăsoiu

LA ANI 90

Venise, fără îndoială, momentul să avem și noi un Faust al locului, dunărean și, desigur, al acestor din urmă ani, destul de sulfuroși spre a trezi interesul unui investitor de talia lui Mefisto. Cu apetența poetului pentru ceea ce, cu mister, rotește palele de vânt în văzduhuri, Gabriel Chifu a sesizat o prezentă pe care, cu artă, a preschimbato-o în temă. Ca să nu mai vorbim că de la o interpretare a purgatorului și trecând prin omul neșarmurit, era cumva fatal să ajungă la buza infernului.

Noul Faust este, la prima pagină a romanului - ce poartă titlul enigmatic de **Cartograful puterii** - în declin de vârstă, dar nu bătrân, sastisit erotic, dar nu terminat, consilier de stat la Departamentul de informații al guvernului, dar mistuit de plictis, *tedium vitae*, un păcat și o povară existențială pentru cine nu gustă obișnuitele bucurii ale cotidianului, ci, mistuit pe dinăuntru, se otrăvește singur. Are, mai cu seamă, conștiința unei iremediabile mediocrități, ceea ce, față de largul cer în care se cuprinde, îi permite o oarecare perspectivă.

Fapt este că atunci când Nefârțatul îl alege, așa-zicând, pentru un experiment, va fi clar că insul nu se înscrie în categoria prăzilor de mare preț și nici nu constituie obiectul unui pariu divin, ca în genuinul model goethean. El nu clocește în țărșav, ca Ivan Karamazov și nici nu-l cheamă pe ispititor într-o clipă de derută. Încă și mai diferită situație față de ultimul Faust care ne-a căzut în mână, cel al lui Thomas Mann. Acolo, miza nu este numai a suflet de elită - fie el și cu drojzii ereditare - dar și destinul creației artistice în zilele noastre, o dată ce se afirmă că „arta a devenit de aici înainte impracticabilă fără ajutorul lui Satan și al focului infernal de sub capac“. Adrian Leverkühn va fi luat în posesie ca un ostatic valoros: un om de geniu. Matei Pavel, fostul funcționar guvernamental, doar ca exponent din masă, cu un grad de inteligență și de instrucție suficient pentru a putea alcătui un referat despre putere, op teoretic, acesta fiind, de altminteri, piesa de schimb a angajamentului ce i se propune.

De un contract de vânzare a sufletului nu vine vorba, ceea ce poate fi, însă, o viclenie mai mult a căpeteniei Gheenei, cu numele pe dos: Natas, într-o lume nu tocmai la locul ei. Dacă lui Adrian verkühn diavolul îi apare într-un nimb de frig și sub înfățișarea unui tip respingător, îmbrăcat cu un prost gust manifest, lui Matei Pavel îi stă în față, în chiar cel de-al XIII-lea capitol al romanului, un distins om al legii - procuror - german, cu barbă albă, îmbrăcat în pantaloni de stofă de culoarea castanei coapte, cu un pulovăr bej de lână fină și cu un hanorac verde-stins, toate de cea mai bună calitate. Atâta doar că schiopătează puțin. Iar întâlnirea se produce într-o cafenea din miezul prosperității occidentale, unde se bea o cafea excelentă. De aici și impresia eroului că ar avea de-a face mai curând cu un director de bancă în concediu.

Când, totuși, realizează cine îi este interlocutorul, se simte „ca un vas de sticlă care cade de pe o etajeră și se face țândări“. Dacă lui Adrian Leverkühn, diavolul i se adresează într-o savuroasă limbă germană veche, românului, care nu știe nemțește, îi vorbește în limba lui. Mai pretinde, pe deasupra, că nici nu intenționează să-i manevreze, ci doar să poarte cu el un dialog. Și cu ce, regească, răsplată! Problema ar fi, acum, de ce l-a ales tocmai pe el? Răspunsul pleacă de la constatarea că fiecare epocă își are nu doar guvernarea pe care și-i merită, ci și diavolul său. Interlocutorul românașului nostru este, adică - și de ce nu? -, un Satan postmodern, zămislit, cum

FAUST LA PARALELA 45

de BARBU CIOCULESCU

cu modestie recunoaște, din citate: „Chiar așa, eu sunt o însumare tolerantă a ceea ce a fost până la mine, preiau cu grijă ceea ce mi se potrivește, mă delimitez cât pot mai elegant de ceea ce consider a fi balast, depășit“. Într-o lume a mulțimilor, a mediei agresive, determinante. Prin urmare, victima anului 1999 nu fusese chiar la întâmplare aleasă. Contase și locul: Matei Pavel întreprinsese, fără voie, o călătorie „interzisă“, în zonă, pe ruta Calafat, Vârșeț, Herculane, un fel de triunghi al Bermudelor, de gaură neagră, de miez de maximă negativitate. Precum i se și explică: „Dacă lărgim secțiunea, avem România, Ucraina, Moldova, Iugoslavia, Bulgaria - adică: sărăcie, corupție, mizerie, minciună, mineriade, Securitate, K.G.B., mafie, război...“ Bate la ochi că Natas este și el un intoxicat care-și închipuie că mineriadele au avut loc, că Securitatea, K.G.B.-ul și mafia ar putea fi puse în aceeași oală! Cu legea secretului de stat din 2001, schimbă tonul!

Pe scurt, Matei Pavel a fost ales nu pentru că era cel mai păcătos, ci pentru că, găsindu-l golit, Celălalt se adăpostise într-însul. Un Satan cu tabieturi, puțin narcisist, vorbăreț, concesiv, dar numai aparent. Rămâne, pe cea mai neagră schemă, șeful celor 79 de prinți infernali ce conduc 7.409.127 de demoni, o nu se poate mai considerabilă armie. Și încă nu e totul: se avansează ideea că fiecare om se naște cu demonul lui, fiind, așadar, câți oameni, atâția demoni.

De calea aleasă, Matei Pavel nu are cum fi mulțumit, cu toate excelențele mijloace materiale de care dispune. El mai întâlnește și un mesager, pe Yves, al unei alte căi, aceasta de spiritualitate, precum și pe inginerul conațional Vladimir Dumnea, ce-și descoperise la timp credința, vocația creștină. Pe de altă parte, așa ales ca la întâmplare și cu o temă de efectuat care îi naște numai complexe, cu sentimentul acut al incompatibilității, el nu este singur: la Vârșeț face cunoștință cu un pictor sârb, aflat sub același clopot ca și el, căruia noua situație îi ușurează accesul la treptele genului.

Cumva, Matei Pavel, fostul funcționar guvernamental, se află în poziția dilematică a românului pe care lipsa investitorului străin îl disperă, apariția acestuia îl neliniștește, iar lucrul împreună îl înspăimântă. Conform contractului, are acum Mercedes la scară, secretari operativi oricând la dispoziție, bănet gârlă și, pe deasupra, oarecari, deloc neglijabile, puteri paranormale, care, la început îl antrenează. El poate zbura, întinzând simplu brațele, survolează mari întinderi turistice-pitorești ale globului pământesc, nu fără să observe că toate îi erau, într-un fel sau altul, dinainte cunoscute. „Unchiul“ Karl Paul - precum i se recomandase investitorul - îi permite, ba chiar îi ușurează aceste călătorii, dar nu și pe aceea în viitor. Pictorul sârb, Brenovici, la rândul său, constată că la fiecare încercare de a se descotorosi de contract și de a reîntra în realitatea obișnuită, talentul îl părăsește, până și pânzele gata pictate se modifică, pierzându-și calitatea.

Sarcina acceptată de Matei Pavel, de a scrie un

studiu despre putere în al cărui cuprins măcar o singură frază să impună comanditarului se vedește dificilă, dacă nu dilematic insurmontabilă, cu tot efortul de documentare și de lărgire a câmpului de investigare. Silit să se gândească, așa cum nu procedase în slujba de la Palatul Victoria, Matei Pavel începe să se întrebe dacă nu cumva Satan este o prezentă interioară, la nivel mental și sufletească, caz în care apocalipsa ne-ar aparține, iar sfârșitul fiecăruia dintre noi ar fi temutul sfârșit al lumii...

Cele, prin înțelegere primite, fie și ca puteri paranormale (Brenovici ascute un creion fără să-l atingă, îndoiaie cu privirea o țevă, schimbă culoarea unui automobil ce trece pe stradă, ba doboară și un copac, izbutind nici mai mult, nici mai puțin să oprească ninsoarea), devin, prin exercițiu, banale, pe cât de supărătoare ruptura de realitate propriu-zisă. Lui Matei Pavel i se întărește convingerea că știuse să zboare dintotdeauna numai că nu încercase, întocmai cum a modificat traseul de acasă la Palatul Victoria și înapoi cu un zbor personal deasupra mărilor/oceanelor, cu popasuri pe plaje ecuatoriale sau într-o cafenea din Viena se poate preschimba într-o rutină, dacă nu într-o iluzie de două minute, răstimpul unui periaj dentar.

Perioada idilic-euforică a conviețuirii sale sub semnul lui Siegfried - un alt nume al ispititorului - ia astfel sfârșit când călătoria în viitor îi este refuzată. Însă revolta e încărcată de primejdii și amenințată de un răsunător eșec, o dată ce adversarul îi citește gândurile și-i retrage favorurile, ca unul care dispune de o indiscutabilă superioritate logistică. Totuși, Matei Pavel va da bătălia, tocmai fiindcă năzuiește „să devină iar un ins slab, fără puteri speciale, dar eliberat de sub hegemonia întunecatului guvernator“. Acceptă lupta, pentru că se simte diferit. Aspra, teribila confruntare cu o ordine de neclintit.

Se simte, în **Cartograful puterii** mâna poetului, dar mai cu seamă capacitatea distributivă a unui prozator de a nu ieși din cadrele unei narațiuni propuse, fie aceasta și de un net caracter fantastic. Romanul ar putea sta la baza unui excelent scenariu de film, prin dinamica, buna substanță - și logica, de asemenea - a cadrelor, prin continua nutrire a unei acțiuni pe două niveluri, al simplei realități și al realității virtuale, prin nu puține elemente aglutinând o atmosferă când de straniețate, când de tensiune analitică, de redat prin efecte în care narațiunea abundă.

Romanul (n.n. al lui Gabriel Chifu) își justifică titlul: o meditație asupra puterii, din punctul de vedere al căutării unui reflex absolut de salvare - mistic - și prin aceasta, un personaj de serie se dezvoltă tragic, izbutind să ni se apropie, marca însăși a reușitei românești. Pe decidența Dunării posedăm un Faust! Se va ține seama în Tratat?

CĂLĂTORIE NOSTALGICĂ (II)

de MARIA LAIU

Revin asupra nostalgice mele călătorii „teatrale“ la Timișoara, din dorința de a „povesti“ ceva mai mult despre două spectacole, văzute cu acel prilej și care mi-au atras în mod deosebit atenția.

1. **Livada de vișini** de A.P. Cehov, traducerea: Alexa Visarion, regia: Sabin Popescu, scenografia: Emilia Jivanov, light design: Lucian Moga, muzica: Ilie Stepan.

Recunosc dintru început unele nepotriviri de distribuție: Damián Oancea - prea vârstnic pentru Lopahin, Larisa Stase Mureșan - nu în forma cea mai bună pentru a o interpreta pe Liubov Andreevna Ranevskaia, Anca Jurchescu (Ania) - cu o voce prea „mică“, necultivată, Laura Avarvari (Duniașa) - frumoasă, însă rigidă, fără *vino-ncoace*, Ana Serghie Ionescu întruchipând o Charlotta Ivanovna lipsită de personalitate, de temperament. Mărturisesc că dintre toți, m-au impresionat în mod deosebit doar doi actori: Horia Ionescu în Firs și Daniel Petrescu în Pișcik. De altfel, spectacolul întreg pulsa în jurul lui Firs, a memoriei sale afective. În sine, ideea m-a fascinat: o lume moartă, plină cu fantasmă, lume pe care Firs, cel uitat de cei care plecaseră în lumea largă, are darul de a învia casa în care rămăsese singur și de a o popula din vreme-n vreme cu spiritele celor risipiți. El însuși numai un duh al casei, se joacă de-a aducerile aminte. Cu el, cu ei, cu

noi. În fond, fiecare dintre noi păstrează atârnată de suflet propria-ne *livadă*. O lume fără de lume, sălășluind undeva, în străfundul gândului. Prezența lui Horia Ionescu în reprezentație este tulburătoare. El joacă fără greș rolul unui bătrân din alt veac, care bântuie locul cu neastâmpăr, trăind numai și numai din amintiri. Livada e de mult tăiată, făcută dușumea, lambriuri... Scânduri de vișin acoperă și ferestrele, și ușile nemailăsând să pătrundă înăuntru lumina soarelui. Universul lui Firs este, în acest fel, unul prăfuit, puțin luminat, în care se înghesuie umbrele. Putem să pătrundem acolo cu ajutorul lui Firs, cu ajutorul lui Pișcik (căci, așa cum spuneam, și Daniel Petrescu se potrivește acestui joc), dar numai atât Nimeni, în afara celor pomeniți, nu duc până la capăt sarcinile ce le-au fost încredințate spre a justifica o asemenea viziune regizorală. Să nu fi înțeles actorii această răsturnare a situațiilor din **Livada...**, care se petrecea, totuși, fără a-i trăda înțelesul? În definitiv, era numai o nouă și foarte posibilă interpretare, nicidecum o „maltratare“ a sensurilor piesei. Să nu fi fost ei în stare a-și susține partiturile? Greu de spus. Păcat doar că, așa cum am văzut-o, **Livada...** era ceva abia definit, cu doi actori de excepție care-și susțineau rolurile făcând creații memorabile, altminteri, spectacolul având doar firave momente de emoție.

2. **Ivona, principesa Burgundiei** de Witold

Gombrowicz, traducerea: Olga Zaicik, regia: Anca-Maria Colțeanu, scenografia: Krisztina Nagy, percuție: Vasile Dolga.

O fermecătoare punere în „pagină“. Anca-Maria Colțeanu a realizat un spectacol curat, cu imagini frumoase, cu scene tulburătoare, cu câteva prezențe actoricești marcante. Una dintre ele o constituie, spre surprinderea mea, chiar Anca Jurchescu, prezență *anemică* în **Livada...** (unde o interpreta pe Ania), dar plină de sensibilitate în Ivona. Un personaj mut, care exprimă totul prin privire, căci în ochii ei parcă se văd ceilalți eroi; se văd și se înspăimântă. Este ea oare oglinda viciilor celorlalți? Este puritatea care le trezește poftele? Cine poate ști? Ivona, prin prezența sa tăcută, incomodează Curtea, la care a ajuns dintr-o întâmplare. Trezește în curteni, în rege, în regină și chiar în principe sentimente puternice și contradictorii. Ființa ei liniștită este născătoare de violență în ceilalți. Spectacolul Ancăi Colțeanu redă, cu mijloace puține și clare, toată această lume colcăitoare și perversă. Producția timișoreană este bine alcătuită la nivelul formei. Nu există un timp, un univers definit și pentru aceasta, ceea ce vedem ne poate atinge mai adânc cugetul. Pentru că i se lasă fiecăruia posibilitatea de a se descoperi pe sine. Reprezentația este tensionată; produce fiori de emoție, chiar dacă aparent nu se întâmplă mare lucru. Eroii se mișcă asemeni unor marionete. Drama se naște, însă, cu fiecare moment, cu fiecare gest.

E un spectacol modern în concepție și construcție, cu actori care au înțeles, în bună parte, ce au de făcut. Păcat doar că unul dintre interpreții principali, Kocsardi Levente (în Principele Filip) este cel mai slab din distribuție.

cinema

CU FILMUL DE GÂT ȘI GOGOAȘA ÎN DINȚI

de ILINCA GRĂDINARU

Celebritatea este o condiție jinduită de toată lumea. Pentru averi fabuloase sau doar faima post mortem, oricine și-ar dori să fie în pielea unui Picasso, Henry Miller sau Nijinsky. Oare nu s-ar plictisi repede pictând pânze sau ostentându-și musculatura pe ritmuri clasice? Bineînțeles, dar problema se pune altfel. Cum? Cinematografic. Comod, într-un fotoliu de multiplex, cu o răcoritoare alături și niscai uscături de ronțait nenea Paulică ar picta romburi cu câte un nas aiurea, ar încasa banii și gloria și-ar schimba la colț de stradă semnături cu vecinii, și ei, numai de alde Marilyn sau Marlon Brando. În fond, celebritatea e un lucru bun și cu cât prețul ei e mai mare cu atât pare mai bine meritată. Se simte astfel și nea Paulică mai corect remunerat pentru slujba sa, semănată cu sacrificii, de la magazinul din colț. Ehei, dacă ar ști dumnealui că o dată cu pensionarea s-ar alege și cu vreun bust în fața locului de muncă, nici n-ar mai crâcni la patron. Orice film este mai frumos când îi cunoști dintru început finalul și ți se pare pe deplin satisfăcător. Problema e că în viață nu e ca în filme iar nea Paulică ar fi într-adevăr dezamăgit dacă i s-ar spune, bunăoară, într-o zi la cinema că cineva uite așa și așa, cum se recunoaște a fi chiar dumnealui, va fi părăsit de nevastă și-și va îneca amarul într-o ciroză de toată frumusețea. Drept urmare, printr-o justă înțelegere,

celuloidul și omul au convenit să se într-ajutoreze. Omul îți plătește cuminte biletul iar Hollywoodul îl face mai fericit cu un happy-end.

Cu un happy-end mai dezamăgitor a fost pentru cei ce nu au drogul finalurilor fericite filmul **Wonder Boys**. Filmul cu bustul, adică figura unui scriitor ajuns la celebritate, promitea în timpul proiecției să se scuture de antecedentele americane, idealizatoare și eufemizante. Povestea transpiră din primele cadre un aer elitist, atipic tendinței americane gen artistul gladiator ce-și arată mușchii în arena criticii contemporane. Scriitorul interpretat de Michael Douglas era mai mult o gladiolă, față de amintitul model și promitea o călătorie incitantă prin labirintul îndoielilor existențiale. Vedeta era surprinsă în perioada următoare celebrității. Incapacitatea de a reedita succesul evidențiază celelalte eșecuri din existența sa de până atunci. Dezamăgirile se concentrează într-un singur sfârșit de săptămână în care soția îl părăsește, amanta îl anunță că e însărcinată și, pe deasupra, vine într-o vizită surpriză și impresarul dornic de următoarea operă. Ce dacă, ar spune nea Paulică gândindu-se că i-ar sta și lui bine cu niște ochelari pe nas, un roman la activ și bărbia lungă a familiei Douglas. Dar, și aici ar fi început asediul macaralei asupra faimei post-mortem, cunoscutul scriitor descoperă printre elevii săi

de la Universitate un talent, autentic și puternic, poate mult mai puternic decât al său. Conflictul interior capătă la acest nivel o forță maximă. Artistul e deposedat astfel de cauza în numele căreia sacrificase și alesese o întreagă viață până atunci. Adio de Niro, adio Pacino sunt eu oare același care o îmbrățișa pe Sharon Stone, s-ar fi putut interoga Michael Douglas. Bineînțeles că nu se mai putea recunoaște în imaginea de autoritate respectată și apreciată printre colegii de breaslă Scriitorul avea nevoie de o revelație.

Până aici recunoaștem influența benefică a cărții care a stat la baza istorioarei cinematografice. Implicarea serioasă a autorului în această dilemă cu iz biografic transpare din spiritul filmului prin veridicitatea personajului și modul serios (frizând chiar profunzimea) în care sunt tratate problemele sale abstracte. Căsnicia sau creația, care ar fi destinul ce ar completa veriga lipsă din existența lui? Răspunsul vine prompt și e servit la happy-end. Bineînțeles că viața, alături de familia reîntregită cu dragoste și un copil mult dorit trebuie să fie opțiunea oricărui individ ce se respectă. Ștampila cenzurii și-a lăsat cu putere amprenta în carnea unui film ce ar fi putut însemna mai mult. Ideologizarea actului artistic în America și-a spus și de data aceasta tristul cuvânt. Cu mâinile goale și bustul de tinichea în ghiozdan spectatorul pășeste în afara sălii de cinema cu o senzație stânjenitoare. Se simte oare păcălit?

Nea Paulica și-a terminat floricelele mai repede decât ar fi crezut. Voia el să iasă în timpul proiecției dar prea era rândul plin și Paulica subțire de obraz. Atunci s-a gândit spre folosul industriei și liniștea abdomenului domniei sale, nu mai bine i se vindeau dintru început gogoși? Se umflă-n burtă și-ți mai ameteșc și foamea. Nu te ostenești mestecând atât.

Natură ludică, Marcel Tolcea și-a derutat comentatorii. Deși ieșirile sale "în lume" (editorialistic vorbind) s-au bucurat de o recepție sărbătorească, poetul, citit inadecvat, a fost prizat doar pe o latură; paradoxal, jetul de superlativ - pe merit adresate - i-a sărăcit mesajul. Dar timișoreanul cultivă ghidușiile și căpește calambururi drept scut protector. Și dacă a scrie poezie (preocupare care l-a confiscat în timpul studenției) înseamnă o "prelungire a copilăriei", firesc ca lirica sa să se întoarcă în "vremea fragedă", încercând o "răsfoire a sufletului". De unde prospețimea percepției. Negreșit că "răsuflarea copilăriei" procură beatitudine și ne invită într-un spațiu paradisiac, evident ficțional, dar comparabil cu cel pe care îl frecventa în anii de joacă la Sânicolau. Spirit cultivat, îngemănând lecturile temeinice cu apetitul ludic, Marcel Tolcea mitologizează și demistifică cu voluptate, în același timp. El poate fi inclus, fără riscuri, pe lista biografiștilor și, am văzut, aduce la lumină o "himerică realitate", plină de suavitate și diafanitate. Dar acest cotidian feeric, reinventând copilăria, protejând un miez fantastic și încându-se în reverii fabuloase, pe măsura unei inventivități jucăușe, e minat de infiltrații ironice. Chiar dacă tandrețea perdeluiește "lumea" lui Marcel Tolcea, chiar dacă poetul avid de acele "noi înțelesuri" pare mânat de elan detectivistic, trebuie să observăm că ironia sabotează binefăcător un posibil biografism sentimental. Sigur, fantasmatele poetice ale generației (optzeciste) îl vizitează și "aerul epocii", reînnoind lirismul, pătrunde în cutele textelor sale. Să adăugăm imediat că simpaticul așadar, lepădându-se de "solzii" seriozității, în poșta capacității de ficționalizare și a vervei nedomolite nu este un productiv. În plus, refugiul în trecut, euforia tensionată și ambiguizată, nimbata misterios stârnește o nelămurită neliniște, tulburând toposul sărbătorec și fisurând logica realului. Marcel Tolcea practică **ludismul** și ne invită la o dublă lectură. El poate fi citit și în cheie ludică dar, mai important, poate fi descoperit și pe un palier al gravității, desfășurând - așa cum observa un cititor

BICICLETELE LUI MARCEL

de ADRIAN DINU RACHIERU

atent precum Ion Pop - o **viziune**. Argumentul ultim, să recunoaștem, nu e la îndemâna oricui. Versificatori se găsesc la noi din belșug, osârdua lirică a nației dă în clocot și chiar literatura noastră pare a fi poetocentrică. Dar, repet, abundența nu este și o garanție valorică. Marcel Tolcea are o lume; este, așadar, un proprietar. El ne-o descrie cu vervă narativă și minuție (de unde și foiala personajelor, cu caracter **amfibiu**) și nu se sfiește să ne propună un seducător plonjon oniric. Edenizat și ambiguizat, universul său crește dintr-o "erotică fantastă". Semnalăm, pe urmele altora, delicia de sintaxă, maniera conversativă, stilul "semiserios", desolemnizarea (întorcând pe dos sau invocând în răspăr convențiile). Nu poate fi uitată plăcerea narării; explozia de naturalețe, aura suavului sunt coplesite de invazia amănuntelor. Dar Marcel Tolcea poetizează alternând, ca un priceput regizor, registrele și controlând discursul. Tonul de romanță veștedă suportă prompt machiajul ironic. Ludismul, spuma verbală maschează sămburele dramatic, învăluit în perdeluțe roz. Poetul își asumă riscurile unei recepții fugoase, atent, la aparențele îmbietoare. Însă, cu adevărat importantă, este tentativa de recuperare a afectului. Dincolo de exhibiționismul sentimental, de parodiarea sensibilității, cel care a semnat **Ochiul inimii** îmbină suavul cu prozaicul și face din suportul livresc pecetea unui lirism care nu-și refuză, pe fundalul unei **melancolii acidulate**, jocul grațios al spiritului și cheile esoterice. Care nu-și reprimă afectul. Fiindcă, esențial, sub valurile de "entropie controlată" (Livius Ciocârlie) încolțește sămburele erotic. Marcel Tolcea rămâne un ludic galant (cum bine l-a "citat" o poetesă). Galanton, așadar, dezvoltând - pe o linie parodică - un fantezism livresc, deloc uscat, poetul, chiar de la debut, a trezit entuziasmul Constanței Buzea. Ciclul **Urania** din volumul colectiv **Argonauții** (1986) vestea și pentru alții o evadare din pluton a "bicicletului" Marcel. Fiindcă acel *ultim argonaut* (respectând sfânta ordine a alfabetului) oferea în volumul pomenit o reprezentare ludică (Radu Călin Cristea) și anunța un stil personal. Ceea ce, grabnic, s-a confirmat. Colocvial, causeur, poetul se copilărea; la Marcel Tolcea, de pildă, "înfloresc mărfarele". Dar sub faldurile acestui ludism sedus de jongleriile verbale, afrontând logica, mustește gravitatea. Concubinajul dintre inteligență și sentiment întreține acest tonus poetic, străin - după vorba lui G. Călinescu - de sentimentalitatea rușinată. Pus "sub urmărire" de N. Manolescu după **Ochiul inimii** (1988), Marcel Tolcea își deapănă "îndrăgosteala"; și, în fond, tot ceea ce a urmat adevăratului debut, acele

texte - invenții, scrise cu bucurie intelectuală și delicii filologice, glorificând **bicicleta**, converg unei obsesii: **Portretul frumoasei B.** Se înțelege că astfel de scene minuțios filmate, debordând de concretețe, iscate de dragostea pentru Kate vădesc un autor destins, protocolar totuși, plin de voie bună, dorind să șocheze, cultivând ironia, fantezia, echivocul. Și dacă producția lirică a unui interval (1979-1983) a fost aruncată la coș iar pentru o altă perioadă am consemnat chiar un abandon, iată că autorul revine în forță. După o pauză lirică provocată de evenimentele decembriste, **Bicicleta van Gogh** (Editura Brumar, 1999), și ea o carte "provocată" (de A. Bodnaru), marchează recâștigarea poeziei de scris. Volumul, ne avertizează chiar autorul, stă sub semnul unei "tristeți triumfătoare". Jubilația regăsită pentru "țoagla" bănățeană, rescrierea unor texte închipuie un spectacol. Ingenuitatea stă în vecinătatea gingășiei parodice și a imaginației lexicale. Aceste **Serenade bicicliste**, ivite parcă din pulpana lui Șerban Foarță aruncă o privire tandră, mângâioasă peste lumea obiectelor. **Ludismul lui Marcel Tolcea e protector**. Saturația livrescă, mâna regizorală, metaforele avangardiste nu pot alunga prospețimea. "Un dinam îndrăgostit de roată" ne coboară în timp, în sensul unei "arheologii blânde" (cum propunea "exilatul" jimbolian Petre Stoica); poetul se (ne) reîntoarce într-o altă vârstă și **înscenările** sale, jucăușe, alegre, candido invocă/evocă anii tineri și incoruptibili. Tandrețea cucerește această lume, acum încercănată.

Hoinăreala provocatoare, pofta inventivă și ludismul afectuos recuperează o temă dragă, nicidecum părăsită: *bicicletele lui Marcel*. Chiar dacă, părelnic, elanul liric se domolise. Confiscat de jurnalism și străin, în stupul studentesc, de orice morgă universitară, alergic la scorțosenie, cu traduceri pe linie esoterică (Guénon, îndeosebi), M. Tolcea părea a fi trădat poezia. Și găsisse și un alibi: "bruma de metafizică", absentă - se zice - în universul său liric.

Spirit liber și scriitor supravegheat (în sensul unui demers *controlat*), Marcel Tolcea nu e un prolific. Și nici nu-și expune febril ciornele în vitrină. Grijuliu cu textele sale, mereu în prefacere, propulsat dincolo de cercul amicilor el e atent la ovațiile supporterilor. Dar e stăpânit de o sănătoasă îndoială de sine. "Nemulțumitul" M. Tolcea, jucăuș, inventiv, afectuos cu bicicletele sale ("Cin'sfielnic astăzi m-a luat de ghidon" - se va întreba, în numele "frumoasei B.") dezvoltă, esențial, un ludism galant și are nevoie, bineînțeles, de un cititor exersat. Credința noastră e că nu avem de-a face cu un scriitor "de o generație"...

gabrielle roy:

DISPERARE ȘI ÎNCÂNTARE

Balul dat de guvernator

Când mi-am dat eu oare seama pentru prima dată că făceam parte, chiar în țara mea, dintre cei tratați cu superioritate? Poate că acest lucru nu s-a întâmplat în timpul călătoriilor pe care le-am făcut de atâtea ori, mama și cu mine, când traversam podul Provencher de deasupra râului Ronge, lăsând în urmă orașelul nostru francez și ajungând în capitală, Winnipeg, care nu ne-a primit niciodată altfel decât ca pe niște străine. Această senzație de deznădăcinare, de pătrundere în necunoscut la numai o aruncătură de băț de casa noastră, nu-mi plăcea când eram mică. Credeam că-mi lărgea orizontul de cunoaștere, că-mi stimula imaginația, că mă făcea să observ mai bine lucrurile.

De obicei, mama și cu mine plecam la drum dis-de-diminează, și o luam chiar pe jos vara. Nu numai ca să economisim bani, însă noi eram toți născuți plimbăreți, ne plăcea să mergem pe jos, uitându-ne în stânga și-n dreapta, cu gândul la orice, și la fel suntem și astăzi, aceia dintre noi care au mai rămas pe lumea asta.

Porneam aproape întotdeauna la drum însuflețiti de speranță și de bună dispoziție. Mama citise în ziar sau auzise de la vreo vecină că erau reduceri la Eaton, pentru dantela de perdele, pentru pânza pentru șorturi și halate de cameră, sau chiar la încălțăminte pentru copii. Atunci când plecam să facem cumpărături, nutream speranța, atât de dragă sărmanilor, să cumpărăm ceva de calitate la un preț mic. Îmi aduc acum aminte că nu ne-am aventurat niciodată în bogatul oraș vecin decât pentru cumpărături. Acolo se duceau o bună parte din banii noștri câștigați cu atâta trudă - și tocmai banii aceia oferți cu zgârcenie de oameni ca noi îi confereau metropolei o aroganță care ne intimida. Mai târziu, mergeam la Winnipeg și în alte scopuri, însă, în copilărie, mi se pare că singurul scop erau chiliurile de la reduceri.

La plecare, mama era aproape întotdeauna veselă, optimistă și visătoare, de parcă imediat ce lăsa în urmă-i casa, orașul, constrângerile și obligațiile obișnuite, se simțea liberă și dobânda fericirea ce le caracterizează pe sufletele călătore. De fapt, mama nu trebuia decât să iasă din rutina zilnică pentru a se simți ca într-o călătorie, gata să străbată lumea întreagă.

Pe drum, ea îmi vorbea despre cumpărăturile pe care ar vrea să le facă dacă erau reduceri destul de mari. Însă întotdeauna se gândea să cumpere mult mai multe lucruri decât ne puteam permite. Se gândea la un covor pentru salon, la un serviciu nou de masă. Cum nu se atinsese încă de mica sumă de bani ce-o avea asupra ei, aceasta părea suficient de mare să îndeplinească dorințe

ce așteptau de multă vreme sau altele ce luau naștere instantaneu. Mama făcea parte din categoria sărmanilor visători, astfel că „dobânda” frumuseții de care era conștientă mult mai mult decât bogății care le posedă tot timpul, dar care nu-și dau seama de acest lucru. Astfel, treceam podul ca și cum eram bogate, cu toate posibilele cumpărături în minte.

Însă la scurt timp se petrecea înăuntrul nostru o transformare care ne făcea să fim mai apropiate una de cealaltă, ca pentru a înfrunta împreună mai bine o umbră îndreptată înspre noi. Și asta nu numai pentru că tocmai ce intrasem în cartierul din Winnipeg, fără îndoială cel mai dezolant, sinistra stradă Water, aflată în vecinătatea gării triaj, înfesată cu bețivi, cu plânsete de copii și cu aburi, o fațetă respingătoare pe care orgolioasa metropolă nu o putea ascunde, căci se găsea la numai doi pași de marile bulevarde aerisite. Starea de disconfort izvora totodată și dinăuntrul sufletelor noastre. Dintr-o dată nu mai eram sigure pe economiile noastre, banii se împuținaseră, dorințele ne provocau teamă. Ajungeam pe bulevardul Portage, ce se întindea fără limită, încât nu-ți puteai da seama că acolo se găseau mii de persoane. Bineînțeles că vorbeam în continuare în franceză, însă poate deja mai încet, mai ales după ce doi sau trei trecători își întoarseră capetele spre noi, curioși. Umiliința de a vedea pe cineva întorcându-se spre mine atunci când vorbeam franceza pe o stradă din Winnipeg am simțit-o de atâtea ori, copil fiind, încât nu mai știam dacă era vorba de umiliință. De altfel, eu însămi m-am întors adesea, cu blândețe înspre vreun imigrant ce vorbea limba slavă sau avea accent nordic. Astfel încât, cred că, mai mult sau mai puțin începusem să găsesc că-i normal, după părerea mea, că ne simțim toți străini, unii la ceilalți acasă, înainte să ajung la concluzia că, din moment ce toți eram străini atunci nici unul

dintre noi nu mai era

Numai în momentul sosirii noastre la Eaton ne hotărâam dacă urma să alegem lupta directă sau nu. Totul depindea de dispoziția mamei. Câteodată ea cerea să fim servite de un funcționar ce vorbea aceeași limbă ca noi. La Saint-Boniface, în momentele noastre în care eram cuprinse de patriotism, pretindeam că acesta este dreptul nostru și chiar datoria noastră să-l punem în valoare, căci astfel obligam industria și marile magazine să angajeze oameni de-ai noștri.

Dacă mama se găsea într-una din zilele ei bune, trecea la atac cu moralul ridicat și cu vorbe tăioase. Ceream să fim ajutate de unul dintre compatrioții noștri. Observasem că, cu cât era mai energică, cu atât șeful de raion era mai amabil. Acesta trimitea imediat după o femeie sau o fată oarecare, care era adesea una din cunoștințele noastre, iar câteodată chiar o vecină. Atunci, chiar în mijlocul unui du-te-vino continuu prin magazin, avea loc cea mai prietenoasă și mai pașnică conversație.

„Doamna Phaneuf!” striga mama. „Ce mai faceți?” „Și tatăl dumneavoastră? Locuiește tot la țară?”

„Doamna Roy!” răspundea vânzătoarea. „Sunteți bine? Cu ce vă pot ajuta? Îmi face întotdeauna plăcere să fiu la dispoziția dumneavoastră.”

Mi se pare că noi, sărmanii, atunci când ne întâlnim unii cu alții, avem darul de a ne regăsi graiul satului, a nu știu cărei societăți curtenitoare de altădată.

În acele zile cumpărăm poate mai mult decât ar fi trebuit, îmbărbătate de faptul că ne făcăm cumpărăturile în limba noastră încât ne cheltuiam banii mai repede decât de obicei.

Sosea clipa când mama se simțea învinsă dinainte, sătulă de lupta asta ce se repeta mereu, niciodată câștigată o dată pentru totdeauna și când socotea că este mai ușor și mai puțin obositor să „scoată” la iveală engleza, după cum spunea ea.

Treceam de la o tejghea la alta. Mama se descurca destul de ușor, ajutată de gesturi și de mimică. Câteodată se întâmpla să întâmpine o adevărată dificultate, ca în ziua în care a comandat „un metru sau doi de piele chinezească să căptușească o haină”, mama dorind să cumpere de fapt un metru de piele de capră neagră pentru a dubla o haină.

Atunci când un funcționar nu înțelegea ce voia mama să spună, el chema un altul în ajutor, iar acesta din urmă un altul, câteodată. Chiar și clienții se opreau să dea o mână de ajutor. Căci orașul acesta, care ne trata ca pe niște străini, ne sărea imediat în ajutor, imediat ce admiteam că suntem în mare încurcătură. Constatările din jurul nostru despre cum să ieșim din încurcătură ne chinuiau îngrozitor. Ni s-a întâmplat să plecăm imediat din magazin. Izbucneam în râs la gândul că oamenii aceia binevoitori continuau să încerce să ne scoată din încurcătură în timp ce noi eram deja departe.

Odată, enervată mai mult ca de obicei de ajutorul așa dat de pretutindeni, mama, plecând în grabă, și-a deschis umbrela în mijlocul magazinului pe care-l traversaserăm foarte repede și cum ploua, cocoșate de râs. Doar la ieșire, pentru că soarele bătea cu putere, mama și-a dat seama că trebuie să-și închidă umbrela, ceea ce i-a conferit un aer de provocare inocentei aventuri. Astăzi realizează că hohotele de râs pe care mama mi le transmitea, în ciuda voinței mele,

S-a născut în Saint-Boniface, Manitoba, în 1909 și a trăit acolo până în 1937. În 1939 a plecat să studieze teatrul la Londra și la Paris. În 1947 se mută definitiv în Québec. Autoare de romane, eseuri și povestiri pentru copii, Gabrielle Roy ocupă un loc de cinste printre scriitorii canadieni ai secolului al XX-lea.

Disperare și încântare (1984), cartea postumă a autoarei, care murise în 1983, a fost bine primită de critică și nu încetează, chiar și astăzi, să cucerească inimile a mii de cititori.

În ultimii ani de viață, Gabrielle Roy începe să-și aștearnă pe hârtie șirul existenței sale: locurile, evenimentele și ființele care i-au modelat personalitatea de femeie și de artistă. Chiar dacă boala - și ulterior moartea - au împiedicat-o să mai scrie, cele aproximativ cinci sute de pagini existente formează o operă magistrală.

Volumul are două părți. Prima evocă universul copilăriei și adolescenței scriitoarei din Manitoba, familia, anii de școală, anii de predare - Gabrielle Roy a predat în școli rurale din Manitoba mai mulți ani. A doua parte cuprinde primul său sejur în Europa, descoperirea dragostei și primii pași făcuți spre cariera de artist.

Operă de memorii și de creație, Disperare și încântare e una dintre cele mai originale și mai captivante cărți ale literaturii canadiene a secolului al XX-lea.

erau o adevărată binefacere, făcându-mă să uit de tristețe, însă atunci îmi era puțin rușine.

După figura cu umbrela, puțin mai târziu, iată că m-am supărat pe mama și i-am spus că făcea să nu fim bine văzute și că, dacă râdeam amândouă, făceam ca lumea să râdă și ea de noi.

O pasăre căzută pe pragul ușii

Printre valurile de emigranți pe care Parisul le primește zilnic, a văzut el oare în toamna anului 1937 pe vreunul mai de departe ca mine? Nu cunoșteam pe nimeni acolo. Din îndepărtatul ținut Manitoba, fusese totuși expediată o scrisoare care să-mi pregătească drumul. Meredith Jones, profesoara de franceză la Universitatea din Manitoba, îi cerea în scrisoare uneia dintre elevele sale, care lucra la Paris, să se ocupe puțin de mine, să-mi găsească o pensiune, să vină să mă aștepte în port. Trebuia să ne recunoaștem după o carte pe care ea trebuia să o țină în mână și după o revistă canadiană pe care eu trebuia s-o țin sub braț, însă o pierdusem pe drum. Cel mai ciudat este faptul că nu reușesc să-mi amintesc astăzi numele persoanei cu cartea în mână pe care am căutat-o atât de mult și care mi-a fost de un așa mare ajutor atunci când am găsit-o, în cele din urmă.

Am pășit în mulțimea înspăimântătoare cauzată de sosirea unui vapor în portul Saint-Lazare. Într-un ocean schimbător de chipuri, am încercat să recunosc unul pe care nu-l știam, de fapt. Inocentă, îngrozită de țipete, de graba oamenilor, de forfota imensă, nu mergeam în aceeași direcție cu toți ceilalți, nu știu de ce, și-mi tot reproșam: „Ei poftim, nu ești în stare să te uiți pe unde mergi!” Îmi amintesc, cred, că acestea au fost primele cuvinte pe care le-am adresat la Paris. Totodată, am făcut prostia să încerc să rețin pe cineva grăbit din mulțime ca să obțin o informație, căci am fost pe loc pusă la punct. „Pentru informații, adresați-vă biroului

«Informații!» Bărbatul, îndepărtându-se, cuprins poate de remușcări, îmi arătă cu capul direcția în care trebuia să o iau. Am zărit o persoană care purta uniformă și care speram să mă ajute imediat, însă de abia ce-mi începusem „discursul” că m-a și trimis la plimbare. Asta-i bună! Căutam pe cineva. Ei bine, portul era plin de oameni care se căutau unii pe alții. Apoi l-am auzit strigând peste mine, căutând evident pe cineva care să-l plătească mai bine decât mine: „Hamal! Hamal! Hamal!...”, în vreme ce i se răspundea la fel: „Hamal! Hamal! Hamal!...”.

În cele din urmă începusem să merg în sensul mulțimii care mă trăgea după sine, fără să-mi dau seama, în sala de așteptare care era înțesată cu oameni. Atunci mi-am pierdut orice speranță de a-mi găsi compatriota. M-am dus la un ghișeu unde am fost trimisă la un altul, unde s-a răs de mine că nu știusem să citesc panourile pe care se găseau, după cum mi s-a spus, toate informațiile necesare. Și probabil așa era, căci m-am trezit în fața a numeroase semne, cuvinte și abrevieri care mă zăpăciseră.

În cele din urmă am găsit pe cineva cu bunsimț care mi-a spus că dacă compatriota mea încă mă așteaptă, sigur nu era acolo, ci probabil pe chei. M-am întors acolo. La barieră, controlorul m-a oprit imediat:

„Unde credeți că vă duceți, domniță?”

„Pe celălalt mal.”

„Care mal? Malul mării!”

Am făcut semn că da.

„În acest caz, domniță, biletul dumneavoastră!”

„Biletul meu!” am răspuns eu cu o voce sfârșită. Dar i l-am dat controlorului pe vapor. Am venit cu vaporul ăsta.

„Și deja vreți să vă întoarceți.”

M-am întors la barieră cu biletul de peron. Fără să-mi dau seama, urma să înfrunt un alt controlor, care îl înlocuise probabil pe cel dinainte.

„Unde credeți că vă duceți, domniță?” am fost

încă o dată întrebată.

Stupefiată mi-am ridicat privirea ca să-i reproșez că deja nu mă mai recunoaște, într-atât devenisem de neputincioasă să fac diferența între cele două chipuri.

„V-am mai spus. Caut o compatriotă care trebuia să mă aștepte la sosire, iar dumneata m-ai trimis să-mi iau bilet de peron.”

„Dar nu m-ai este nimeni pe chei”, mi-a atras atenția controlorul, mai amabil decât primul, și astfel mi-am dat seama că era vorba de altul. Vă vine să credeți?!

Era adevărat. Nu era nimeni pe peron cât vedeau cu ochii. M-am întors în sala plină de murmure. Nu îndrăzneam să mă apropiu de ghișeu unde mă trimiseseră la panouri. Fără nici un scop am rătăcit prin mulțime, căutând măcar, nu știu de ce, să întâlnesc măcar privirea cuiva, însă nimeni nu se uita la mine; și am avut impresia că acest lucru era dovada unei dizgrații generale în ceea ce mă privește. Mă închipuiam deja că nu mai am bani, nici măcar adresa unde mi se rezervase o cameră, că eram condamnată să mă învârtesc la infinit în jurul celei mai crunte indiferențe. Aveam numai gânduri negre și am recunoscut în cele din urmă o imagine a ceea ce avea să fie viața mea ratată la Paris.

Totuși, deodată, oamenii începuseră să mai plece și rămăsesem, atât de repede încât am rămas surprinsă și chiar speriată, în jur de vreo douăzeci de persoane cu aspect de epave, care ne tot învârteam prin holul imens ce părea dintr-odată de zece ori mai mare. Și mai târziu, nu am mai rămas decât două siluete mici ce se găseau fiecare într-o extremitate a acelei pustietăți și care au început să se apropie încet una de cealaltă. Eu nu aveam revista cu mine, ea nu avea cartea pe care o uitase probabil în metrou. Ne-am privit cu ochi rugători. Ea a vorbit prima:

„Dumneata ești Gabrielle?”

Am sărit de gătul ei ca și cum devenise ființa cea mai dragă mic pe lumea asta. Totuși nu-mi amintesc numele ei. Cred că-mi stă de ani de zile pe vârful limbii. Memoria asta șireată n-o să mă facă să-mi amintesc oare niciodată numele ăsta atât de drag?

Nici nu ajunsesem să ajung să-mi iau bagajele că ea și începuse să-mi dea curaj.

„Nu-ți face griji cu privire la primirea avută aici. Așa se întâmplă mereu. Ai impresia că ajungi într-o țară în care e tot timpul război civil. Aici totul este subiect de ceartă și de dovezi. Însă, de fapt, este un război prietenos, și aproape mereu, o să vezi, în folosul dreptății și al logicii, o pasiune, logica, pe care oamenii ăștia o au în sânge ca pe un virus, te obișnuiești, nu-ți face griji. Chiar o să înceapă să-ți placă și, n-o să-ți vină să crezi, atunci când reușești să-i înfrunți pe parizieni la ei acasă își depun armele, lucru surprinzător pentru ei. Oricum, ceea ce trebuie să faci cu orice preț e să nu le arăți niciodată că ți-e frică de ei. Ai înțeles?”

Prezentare și traducere de

Alina Lazăr

McMURTRY ȘI LITERATURA DE CĂLĂTORIE

de ION CREȚU

Reducem în discuție un topos american dintre cele mai populare: drumul (*the road*). Nu puține romane s-au construit pe marginea, sau poate de-a lungul drumului, asemenea așezărilor omenești înșiruite ca mărgelile pe firul unei căi de comunicație, fie ea șosea ori fluviu. Este, oare, de conceput Mark Twain în absența fluviului Mississippi? Ori viața anilor '50 fără celebra Route 66? Există, am observat, ci iar o emisiune, din păcate doar culinară, intitulată simplu **Route 66**, șosea care și-a împrumutat numele până și lenjeriei masculine intime. Ce ar fi romanul lui Nabokov, **Lolita**, fără peregrinările celor doi amanți de la un cap la altul al Americii? N-a fost supranumit cel mai popular roman al lui Jack Kerouac, **On the Road (Pe drum)** o **Biblie** a generației *beat*?

Vorbind despre romanul său, **Roads (Drumuri)**, americanul Larry McMurtry se declara, într-un interviu acordat cotidianului „New York Times”, un critic al „mitului cowboy”-ului. Dar cine este McMurtry? Încă în 1961, romanul lui, **Horseman, Pass By**, a intrat în atenția criticii. Atunci, s-a spus despre autorul lui că „este unul dintre cei mai promițători debutanți din acest an. Mai mult, promisiunea lui este una cu bătaie lungă”. Au urmat **Leaving Cheyenne** (1963), **The Last Picture** (1966) - roman care a dezamăgit („McMurtry nu este tocmai un virtuoz al mașinii de scris... Parte din ceea ce scrie ar putea fi mai rafinat. Dar își cunoaște satul și oamenii lui.”), **Moving On** (1970) prilejuiește noi critici: „McMurtry nu știe pur și simplu cum să-și oprească mașina de scris electrică...”. **All of My Friends are Going to be Strangers** (1972) nu este nici el prilej de mare satisfacție judecând după unele aprecieri. „McMurtry are defectele unui scriitor puternic, dar neglijent ca Mailer, însă ele sunt repede uitate în acest roman care pare atât de mult un tip de «American Clasic»”. Au urmat **Terms of Endearment** (1975), **Somebody's Darling** (1978), **Cadillac Jack** (1982)... Se pare că cine a spus chestia cu mașina de scris a avut dreptate fiindcă McMurtry și-a continuat neabătut opera, aruncând pe piață aproape anual câte un roman, scrierile lui obținând judecăți și mai favorabile și mai acide, când cele două tipuri de critici nu s-au întâlnit în cursul aceleiași cronici, cum s-a întâmplat cu **Walter Benjamin at the Dairy Quenn: Reflections at Sixty and Beyond (Walter Benjamin la Dairy Quenn: gânduri la 60 de ani și dincolo)** datat 1999, despre care s-a afirmat: „... un efort deosebit - parte carte de amintiri, parte carte despre locuri comune, parte un tur de forță...”.

Asemenea multor scriitori - de la Faulkner și

Fitzgerald la Mailer și King - McMurtry a tras și el cu un ochi interesat, ca orice profesionist al scrisului, la Hollywood, pentru care a scris numeroase scenarii. Nu puține dintre acestea au stat la baza unor filme mai mult sau mai puțin notabile: **Hud**, **The Last Picture Show**, **Terms of Endearment** etc.

Iată în ce termeni se prezintă Larry McMurtry în introducerea la cartea sa intitulată **Roads**, apărută anul trecut la prestigioasa editură Simon and Schuster: „Trei pasiuni m-au dominat în cei peste 60 de ani de viață în genere fericită: cărțile, femeile și drumul. Pe măsură ce îmbătrânesc apetitul pentru călătoriile lungi mă păărăște, de aceea și vreau să merg mai departe. Ca fond de documentare, ar trebui să spun că am trei mii de cărți și am reflectat destul de mult la ele. Am început să citesc cărți de călătorie încă din tinerețe din interes față de locurile pe unde am voiajat. Pe urmă, am devenit interesat în călători care au simțit nevoia să meargă în locuri adesea ostile; și, în cele din urmă, acum, am început să manifest preocupări de critic în literatura de călătorie și m-am îndreptat spre celebrii scriitori de cărți de călătorie - Burton Thesiger, Doughty, Robert Byron, Cherry Garrard și alții - în speranța că voi vedea cum sunt făcute cărțile de călătorie înainte de a începe să scriu eu una. Oare ruta este cea care dictează metoda sau invers? Și de ce oare cele mai teribile călătorii dau cele mai bune cărți?”

Această carte pe care-și propune/ și-a propus să o scrie Larry McMurtry îl conduce pe autorul ei direct spre anii copilăriei. Acolo se găsește întreaga, adevărata sămânță a acestui ambițios proiect: „Din cele mai îndepărtate momente ale copilăriei, drumul american a fost parte din viața mea - partea ei centrală, așa spune. Casa fermei în care mi-am petrecut primii șapte ani este așezată la un kilometru și jumătate de autostrada 281, lunga șosea care străbate câmpiile centrale de la Manitoba la granița cu Mexicul, la McAllen, Texas. Iarna, auzeam camioanele târându-se în susul șoselei 281 când mergeam la culcare. Vara, stăteam în pridvor împreună cu părinții și bunicii mei, privind luminile mașinilor care treceau încolo și-ncoace pe șosea. Eram legați de pământ cu mii de fire. Nu aveam nici un râu pe care să plutesc, să mă las dus de el. Autostrada 281 era râul meu care ascundea un mister și o amăgire. Mi-am început viața alături de el, vreau să mă las purtat de el cât este de lung înainte să termin această carte”. Avem de-a face, deci, mai puțin cu o carte de călătorie în sensul strict literar - geografic al termenului, cât de un proiect cu profunde dimensiuni ontologice. Nimic mai diferit, de acest punct de vedere, decât

literatura de călătorie cultivată de Paul Theroux și Larry McMurtry, între explorarea unor drumuri/rute/peripluri/civilizații pe calea ferată, din pură curiozitate (Londra - Extremul Orient - Londra, cum se întâmplă cu **The Great Railroad Bazar** sau New York-ul Americii de Sud ca în **The Old Patagonian Express**) ale primului și angajamentul sentimental al ultimului, la care drumul este o parte intimă a procesului autocunoașterii. Asta chiar dacă McMurtry mărturisește fără echivoc faptul că el călătorește din plăcere și că nu are ambiția să învingă cine știe ce dificultăți cu care se confruntă cel mai adesea marii călători.

Cartea de călătorie ce-i stă la inimă lui McMurtry este **Slowly down the Ganges** a englezului Eric Newby, despre o călătorie de 1200 de mile făcută în 1961, împreună cu soția sa, Wanda, pe fluviul sfânt al Indiei, de la Hardwar la Hooghly, Calcuta. De notat două detalii: autorul nu este american, deși numărul călătoriilor congeneri este numeros, și doi: McMurtry nu are, ca model, o călătorie pe șosea, cum intenționează el să întreprindă, ci relatarea unei călătorii pe apă - pe un fluviu străin, deși Hudson, Missouri, Ohio, Mississippi etc. au avut suficienți exploratori de marcă. Eric Newby a scris mai multe cărți valoroase de călătorie, una dintre ele, **A Short Walk in the Hindu Kush**, este chiar mai simpatică decât **Slowly down the Ganges**; doar că ultima este mai bogată, în parte datorită faptului că viața de-a lungul marelui fluviu - respectiv viața indiană - este atât de bogată. „**Slowly down the River**, mărturisește McMurtry, este o carte pe care am citit-o de mai multe ori. De obicei, când călătoresc, o iau cu mine ca talisman, o ediție din colecția Penguin Travel Library. Are o calitate rareori întâlnită la cărțile de călătorie, înțelepciunea. În genere, marii călători, bărbați ori femei, tind să fie niște obsedați; asta fiindcă numai obsesia îi poartă peste distanțele pe care le străbat, sau greutățile pe care le întâlnesc prin deșerturi, jungle sau pe ghețuri. Ei rareori ating înțelepciunea, poate nicu și-o pot permite, în cele mai multe dintre cazuri întrucât, de obicei, înțelepciunea i-ar fi împiedicat să plece de-acasă. Astfel, povestirile lor, în special cele mai bune - ale lui Thesiger, Burton, Lawrence, Doughty - pot părea cititorului crizele unor suflete solitare: strigăte emoționante uneori, vesele alteori, triste și disperate de multe ori, dar totdeauna strigătele unor oameni singuratici care rezolvă dilemele propriei solitudini în locuri solitare și dificile.”

Roads ne propune o serie de călătorii făcute de McMurtry în timpul liber de-a lungul marilor șosele americane, de la Baltimore la Burlington, Colorado, pe șoselele I-70; de la Los Angeles la Albuquerque pe șoseaua 10, 15 și 40, de la Washington la Dallas pe șoselele 66, 81, 40, 30 etc., de la est la vest și de la nord la sud, de la partea împădurită a Americii la cea deșertică și de la rece la cald.

Să recunoaștem că într-o literatură - a noastră - relativ săracă în relatări de călătorie - Ghica, Filimon, Hogaș și încă doi-trei sunt mai degrabă excepții - o asemenea temă nu poate decât să promită numeroase și nebănuite bucurii estetice.

După moartea lui Michel Foucault (în 1984), creditorii săi, Daniel Defert și François Ewald, au găsit de cuviință să adune textele răslețe - interviuri, conferințe etc. -, care nu-și găseau un loc precis în opera filosofului, într-un volum separat, intitulat **Dits et Ecrits**. Au fost omise doar acele texte a căror autenticitate ridică semne de întrebare. Un asemenea caz este și conferința **Pictura lui Manet**, pe care Michel Foucault a susținut-o la Clubul Tahar Haddad din Tunis, pe data de 20 mai 1971, adică la mai bine de trei ani de când părăsise postul de profesor la Universitatea din localitate.

Interesul lui Foucault pentru pictura lui Manet are însă rădăcini mai vechi. În 1966 încheiase chiar un contract cu o editură, privitor la o carte pe care intenționa s-o scrie și care, dacă ar fi apărut, s-ar fi numit **Le Noir et la surface**. Proiectul nu s-a concretizat, dar, potrivit biografilor săi, Foucault a continuat toată viața să se preocupe de pictorul impresionist. Conferința în discuție este ultima dintr-o serie de prelegeri pe această temă susținute în diferite colțuri ale lumii: la Milano, în Japonia, la Florența, și - în sfârșit - în Tunis. Discursul lui Foucault a fost înregistrat pe bandă de magnetofon și apoi transcris de o anume Madame Rachida Triki. Dat fiind că înregistrarea s-a pierdut, deci transcrierea nu mai putea fi verificată, Daniel Defert și François Ewald au preferat să nu includă textul în **Dits et Ecrits**. Totuși, în 1996 a apărut la Neapole, în volum, o versiune italiană, iar în 1999, Merve Verlag Berlin publica - în traducerea lui Peter Geble - textul care, paradoxal, nu apăruse în variantă originală decât în **Les cahiers de la Tunisie**, un periodic cu tiraj destul de redus.

În ciuda tuturor dubiilor care planează asupra sa, **Pictura lui Manet** lasă impresia unui eseu complet și coerent. În plus, maniera lui Foucault de a-și construi argumentele e greu de confundat.

Spre deosebire însă de cărțile sale, ce oferă un adevărat spectacol al limbajului de o dificultate extremă, acest mic text pe care Foucault îl rostește în fața unui auditoriu este nemaipomenit de limpede, aproape didactic. Teza susținută este

importanța lui Manet nu se mărginește la curentul impresionist, pe care tehnicile lui inovatoare îl fac posibil, ci are implicații mult mai profunde. O întreagă tradiție a picturii europene, începând din Quattrocento, a încercat în răsputeri să ne facă să uităm că pictura este o reprezentare pe o suprafață bidimensională. Toate artificiile tehnice - în primul rând, bineînțeles,

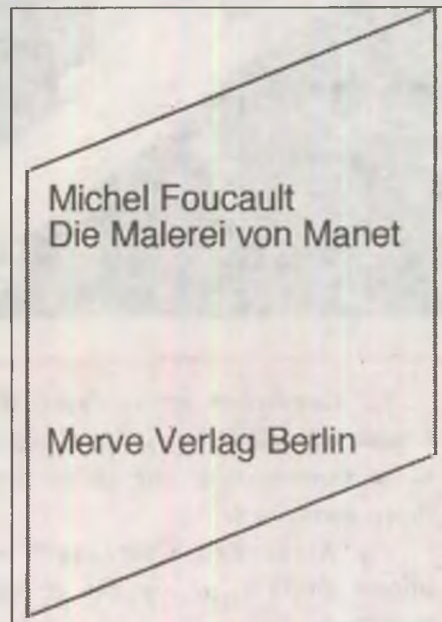
MANET - MAI MULT DECÂT IMPRESIONIST

de MARIA IROD

legile perspectivei, apoi privilegierea liniilor oblice și spiralate în defavoarea celor orizontale și verticale - au concurat la crearea unui spațiu tridimensional iluzoriu, în care însușirile suportului material al picturii să fie disimulate până la anihilare. Cu alte cuvinte, în fața unui tablou trebuie să uiți că privești un obiect bidimensional (un dreptunghi de pânză sau de lemn, pe care sunt aplicate culori) și să devii complice la iluzia realității pe care și-o oferă imaginea reprezentată. Tirania acestei imagini e cu atât mai accentuată, cu cât sursa de lumină ce o dezvăluie privirii e plasată de pictor în interiorul tabloului, ca și cum semnificația operei ar fi exclusiv imanentă și n-ar depinde în nici un fel de lumina zilei sau de poziția privitorului.

Marele merit al lui Manet este, după părerea lui Foucault, îndrăzneala de a rupe această tradiție în care a fost format și, astfel, de a pregăti calea nu numai impresionismului, ci, mai ales, picturii secolului al XX-lea. Manet este primul pictor după Quattrocento care nu mai neglijează statutul de obiect al tabloului, ci, dimpotrivă, îi exploatează conștient materialitatea. Foucault alege douăsprezece lucrări reprezentative pentru evoluția lui Manet de la tradiția clasică la noua concepție, pe care le analizează sub trei aspecte - rolul din ce în ce mai important ce revine suprafeței bidimensionale a tabloului, modul în care lumina reală participă la efectul general al imaginii, și, în fine, posibilitatea privitorului de a contempla tabloul din diferite unghiuri.

În demonstrația sa, Foucault se referă de câteva ori la lucrări clasice, pentru a sublinia decalajul intervenit între tradiție și pictura lui Manet. O comparație elocventă este cea dintre *Venus* de Tizian și *Olympia* lui Manet. Aceasta din urmă a stârnit un mare scandal la salonul de pictură din 1865, incident pe care Foucault îl

explică prin modul particular al lui Manet de a se folosi de lumină. În timp ce la Tizian există o sursă interioară a tabloului, ce trimite raze blânde și discrete asupra nudului reprezentat, *Olympia* se oferă privirii într-o explozie de lumină violentă, care pare să vină din spațiul de dincolo de pânză, adică de acolo de unde ne aflăm noi, privitorii. Așadar, aici nu mai există trei elemente ca în pictura renașcentistă: nuditatea, sursa de lumină și noi; există doar privitorul și nudul privit, ceea ce înseamnă că noi, privitorii, suntem singurii responsabili de goliciunea *Olympiei*, privirea noastră aruncă asupra ei această lumină șocantă.

Interpretul se oprește în câteva rânduri asupra unor inadvertențe (reflectări imposibile în oglindă, proporții încălcate, etc.) din tablourile lui Manet: vedem, cu ajutorul privitorului atent și perspicace, care este Foucault, cum spațiul reprezentat se comprimă, perspectiva se închide, jocul de linii orizontale și verticale (înscrise deja în textura pânzei) devine tot mai vizibil.

Pictura, aparent clasică, a lui Manet marchează începutul unei noi estetici - a tabloului ca obiect material, scăldat într-o lumină exterioară, reală, și care acordă privitorului libertatea de a-l privi din ce unghi dorește. E doar începutul unui lung drum către autonomia receptorului și deconstrucția conceptului de autor omniscient, așa spune el, în prelungirea ideii lui Foucault.

Cărticica (47 p. de text, format mic) publicată de Editura Merve din Berlin merită laude speciale pentru condițiile grafice - pentru hârtie velină și pentru reproducerea color de foarte bună calitate ale tablourilor discutate.

Acest număr al revistei a fost ilustrat cu reproduceri din opera lui Manet

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE

1). Cunoscând multe fapte din breasla noastră, Grișa Gherghei e gata să se exprime: doar știe că va avea destui ascultători.

2). Alexandru Ciorănescu se plimba, în 1996, pe una din străzile maderilene.

3). Trei critici literari (Nicolae Balotă, Marin Mincu și Octavian Soviany) într-o discuție elegantă la Muzeul Literaturii Române.

4). Poeți care se stimează și se prețuiesc: Adela Greceanu și George Vulturescu.

5). Prozatorul Sorin Comoroșan oferă povești oricărui curios: Simona Cioculescu le așteaptă cu brațele deschise!

Foto: Mariana Sipoș